

E-MOVO

**‘De samenhang van opleidingsniveau en
etniciteit met het gezondheidsgedrag van
jongeren in Twente’**

M.G. de Jong & K. Reijerink

E-MOVO

‘De samenhang van opleidingsniveau en etniciteit met het gezondheidsgedrag van jongeren in Twente’

**Bacheloropdracht Gezondheidswetenschappen, Universiteit Twente
Oktober 2014**

Auteurs

Annegreet de Jong s1245643

Kaylee Reijerink s1246283

Eerste Begeleider

Dr. C.J.M. Doggen

Faculteit Management en Bestuur

Vakgroep Health Technology and Services Research (HTSR)

Tweede begeleider

Dr. M.M. Boere-Boonekamp

Faculteit Management en Bestuur

Vakgroep Health Technology and Services Research (HTSR)

Externe begeleider

Dhr. K. Smit

GGD regio Twente

Voorwoord

Deze bacheloropdracht is het resultaat van enkele maanden verdieping in een relevant en boeiend onderwerp: de samenhang van opleidingsniveau en etniciteit met het gezondheidsgedrag van jongeren (in klas twee en vier van het voortgezet onderwijs). Het onderzoek is uitgevoerd in opdracht van de GGD regio Twente. De GGD heeft met behulp van het E-MOVO onderzoek gegevens over jongeren verzameld en deze gegevens zijn door ons (deels) geanalyseerd. Het eerste deel van het onderzoek zal uitwijzen of vmbo-t leerlingen in hun gezondheidsgedrag meer overeenkomsten vertonen met vmbo-overig leerlingen (alle vmbo niveaus zonder vmbo-t) of met havo/vwo leerlingen. Het tweede deel van het onderzoek zal uitwijzen of het relevant is om te vragen naar de etniciteit van jongeren en ouders. Met behulp van de resultaten, verkregen door het onderzoek, zullen er adviezen worden uitgebracht aan de GGD regio Twente.

De bacheloropdracht is de afronding van de bacheloropleiding Gezondheidswetenschappen aan de Universiteit Twente te Enschede. Wij vonden de verdieping in zowel opleidingsniveau als etniciteit zeer interessant en kijken met veel plezier terug op de samenwerking met de GGD regio Twente.

Deze scriptie was niet tot stand gekomen zonder de hulp van een aantal personen. Wij willen iedereen die ons heeft geholpen, hartelijk danken. In het bijzonder willen wij Dhr. K. Smit bedanken voor de goede begeleiding vanuit de GGD. Dhr. Smit was dagelijks beschikbaar om vragen te beantwoorden en stuurde ons in de goede richting. Onze dank gaat ook uit naar de begeleiding vanuit de Universiteit Twente. Dr. M.M. Boere-Boonekamp willen wij bedanken voor het meelesen en Dr. C.J.M. Doggen willen wij in het bijzonder bedanken voor de begeleiding tijdens de bacheloropdracht. Zij gaf ons goede feedback waardoor we het beste uit onszelf konden halen.

Enschede, Oktober 2014

Annegreet de Jong en Kaylee Reijerink

Samenvatting

In opdracht van de GGD regio Twente is de bacheloropdracht uitgevoerd. De bacheloropdracht is tot stand gekomen naar aanleiding van het E-MOVO onderzoek. E-MOVO (Elektronische Monitor en Voorlichting) is een landelijk onderzoek naar de leefstijl, de gezondheid, het welzijn en de schoolbeleving van jongeren uit klas twee en vier van het voortgezet onderwijs. E-MOVO wordt in meerdere regio's in Nederland uitgevoerd door de GGD. De GGD brengt met behulp van E-MOVO het gezondheidsgedrag van jongeren in kaart en kan hierdoor adviezen geven op het gebied van collectieve preventie. E-MOVO is uitgevoerd in 2003, 2007 en 2011. In 2011 hebben in Twente 9360 jongeren meegewerkt aan het E-MOVO onderzoek door een online vragenlijst van 154 vragen in te vullen.

Met behulp van de E-MOVO gegevens uit 2011, uitgevoerd in de regio Twente, zijn twee onderwerpen onderzocht. In het eerste deel van het onderzoek is onderzocht of vmbo-t beter past bij vmbo-overig (alle vmbo-niveaus met uitzondering van vmbo-t) of bij havo/vwo. De aanleiding van het eerste onderwerp is de vraag vanuit de GGD, of de wijze waarop onderscheid wordt gemaakt tussen opleidingsniveaus (vmbo versus havo/vwo) nog 'up to date' is, omdat verscheidende middelbare scholen aangeven dat vmbo-t en havo/vwo leerlingen veel overeenkomsten vertonen. Daarnaast zal in de toekomst opnieuw een E-MOVO onderzoek worden uitgevoerd en is deze informatie relevant om te weten. In het tweede deel van het onderzoek is gekeken naar de samenhang van etniciteit met het gezondheidsgedrag van jongeren. De aanleiding van het tweede onderwerp is de vraag vanuit de GGD, of het (nog) relevant is om naar de herkomst van jongeren en ouders te vragen in het toekomstige E-MOVO onderzoek.

Om te onderzoeken of vmbo-t beter past bij vmbo-overig of bij havo/vwo zijn twee groepen met elkaar vergeleken, namelijk de huidige groepsindeling, waarbij vmbo-overig en vmbo-t zijn samengevoegd, en de nieuwe groepsindeling (vmbo-overig) waarbij de vmbo-t groep is 'verwijderd' uit de groep. Om te onderzoeken of etniciteit invloed heeft op het gezondheidsgedrag van jongeren zijn autochtonen/westerse allochtonen vergeleken met niet-westerse allochtonen en zijn eerste generatie niet-westerse allochtonen vergeleken met tweede generatie niet westerse allochtonen.

Er is gebruik gemaakt van kwantitatief onderzoek. Het kwantitatieve onderzoek krijgt vorm door de gestructureerde E-MOVO vragenlijst, die door scholieren in de regio Twente is ingevuld. De GGD was verantwoordelijk voor de werving van de scholen. Een database, waarin alle gegevens van 2011 staan weergegeven, is gebruikt voor de analyse van de gegevens.

Uit de gegevens van het E-MOVO onderzoek, uitgevoerd door de GGD regio Twente in 2011, blijkt dat er (kleine) verschillen bestaan tussen de huidige groepsindeling en de nieuwe groepsindeling. De verschillen bestaan zowel bij de leefstijl, de gezondheid, het welzijn en de schoolbeleving, waarbij de gemiddelde leerling uit de huidige groepsindeling over het algemeen beter scoort op gezondheidsgedrag. Dit houdt in dat vmbo-t leerlingen zich 'gezonder' gedragen. De verschillen tussen beide groepen zijn echter zeer klein en dat betekent dat het gezondheidsgedrag van vmbo-t leerlingen nagenoeg overeenkomt met dat van vmbo-overig leerlingen.

Wanneer gekeken wordt naar etniciteit blijkt dat er verschillen zijn tussen zowel de Nederlandse/westerse groep en niet-westerse groep als tussen de eerste en tweede generatie niet-westerse allochtonen. Zowel bij gezondheid, welzijn als bij schoolbeleving kan het gedrag van de autochtonen/westerse allochtonen bij de meeste onderzochte variabelen als beter worden bestempeld. Van de eerste generatie en tweede generatie niet-westerse allochtonen scoort de tweede generatie bij de meeste onderzochte variabelen beter. Dat de tweede generatie vaker een positievere uitkomst heeft houdt in dat de tweede generatie niet-westerse allochtonen meer lijkt op autochtonen/westerse allochtonen dan de eerste generatie. Dit zou mogelijk verklaard kunnen worden doordat zij langer in Nederland wonen.

Uit het eerste deel van het onderzoek kan worden geconcludeerd dat er verschillen bestaan tussen de leerlingen uit de huidige groepsindeling (vmbo-overig met vmbo-t) en leerlingen uit de nieuwe groepsindeling (vmbo-overig). Echter zijn deze verschillen dermate klein dat zij niet veelzeggend zijn. Dit betekent dat vmbo-t leerlingen overeenkomsten vertonen met vmbo-overig leerlingen. Aan de hand van deze resultaten willen wij aan de GGD regio Twente aanbevelen in de toekomst de huidige groepsindeling, namelijk vmbo (vmbo-overig met vmbo-t) versus havo/vwo te blijven hanteren. Uit het tweede deel van het onderzoek kan worden geconcludeerd dat er ook 'grote' verschillen bestaan tussen zowel Nederlanders/westerse allochtonen en niet-westerse allochtonen als tussen eerste generatie en tweede generatie niet-westerse allochtonen. Het is daarom relevant om zowel naar de herkomst van jongeren als de herkomst van de ouders te vragen in (het) toekomstige E-MOVO onderzoek(en).

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Samenvatting.....	4
1. Inleiding.....	8
1.1 Gezondheid en welzijn jongeren	8
1.2 De GGD regio Twente	8
1.3 E-MOVO	9
1.4 Aanleiding	10
1.4.1 Onderzoeksvraag	11
2. Theoretisch kader	12
2.1 Leefstijl.....	12
2.2 Gezondheid.....	12
2.3 Welzijn.....	13
2.3.1 Mishandeling en ongewenst seksueel gedrag	14
2.4 Schoolbeleving.....	14
Tot slot	15
3. Onderzoeksmethode	16
3.1 Onderzoeksopzet	16
3.2 Onderzoekspopulatie	16
3.3 Dataverzameling	17
3.3.1 Determinanten	17
3.4 Data-analyse.....	18
3.5 Statistische analyses.....	18
4. Resultaten	19
4.1 Populatie.....	19
4.2 Leefstijl.....	20
4.2.1 Opleidingsniveau.....	20
4.2.2 Etniciteit.....	23

4.3	Gezondheid.....	28
4.3.1	Opleidingsniveau.....	28
4.3.2	Etniciteit.....	29
4.4	Welzijn.....	30
4.4.1	Opleidingsniveau.....	30
4.4.2	Etniciteit.....	32
4.5	Schoolbeleving.....	34
4.5.1	Opleidingsniveau.....	34
4.5.2	Etniciteit.....	35
5.	Conclusie	37
5.1.1	Opleidingsniveau.....	37
5.1.2.	Etniciteit.....	38
5.2.	Aanbevelingen.....	39
6.	Discussie.....	40
7.	Referenties.....	43
8.	Bijlages	45
8.1	Bijlage 1.....	45
8.2	Bijlage 2.....	51

1. Inleiding

1.1 Gezondheid en welzijn jongeren

In opdracht van de programmaminister voor Jeugd en Gezin (tussen 2007 en 2010 een functie in het Nederlandse Kabinet Balkenende IV) en in het kader van het project 'Gezonde Jeugdcultuur', heeft het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) een literatuuronderzoek verricht naar het gebruik van verslavende- of verdovende middelen en het seksuele gedrag van jongeren met een laag opleidingsniveau.⁽¹⁾ Uit dit onderzoek blijkt dat laagopgeleide jongeren vaker en op jongere leeftijd risicogedrag vertonen dan hoogopgeleide jongeren. Laagopgeleide jongeren roken vaker, gebruiken vaker cannabis en drinken vaker grote hoeveelheden alcohol in vergelijking met hoogopgeleide jongeren.⁽¹⁾ Het RIVM raadpleegde meerdere studies waarin verschillende determinanten werden bestudeerd die invloed zouden kunnen hebben op het gedrag van jongeren. Eén van die determinanten was etniciteit. In de meeste studies werd geen verband gevonden tussen etniciteit en verdovende middelen-, alcohol- of tabaksgebruik. Wat betreft de determinant etniciteit zijn alle resultaten afkomstig van Amerikaanse studies en zijn daarom niet direct te vertalen naar de Nederlandse situatie.⁽¹⁾

Naast het RIVM verrichten vele andere organisaties in Nederland onderzoek naar de gezondheid en het welzijn van jongeren. Ruim 85% van de jeugd in Nederland is 'gezond' en om dit percentage zo hoog te kunnen houden, zet de jeugdgezondheidszorg (JGZ) zich in om de gezondheid van jongeren te bewaken, bevorderen en beschermen. Om haar taak zo optimaal mogelijk te kunnen uitvoeren, moet de JGZ op de hoogte zijn van de gezondheidssituatie van de jeugd. Op die manier kan de JGZ op tijd problemen signaleren en ingrijpen waar nodig. De JGZ behoort tot de wettelijke basistaken van de gemeenten en wordt in opdracht van de gemeenten uitgevoerd door de GGD en thuiszorgorganisaties.⁽²⁾

1.2 De GGD regio Twente

De regio Twente is een samenwerkingsverband bestaande uit veertien Twentse gemeenten met een verzorgingsgebied van ruim 626.000 inwoners. De aangesloten gemeenten zijn Almelo, Borne, Dinkelland, Enschede, Hof van Twente, Haaksbergen, Hellendoorn, Hengelo, Losser, Oldenzaal, Rijssen-Holten, Tubbergen, Twenterand en Wierden.⁽³⁾ Regio Twente is direct en indirect betrokken bij allerlei regionale ontwikkelingen en werkt aan projecten, die verdeeld zijn in twee domeinen: gezondheid en leefomgeving. In nauw overleg met Zwolle de provinciale hoofdstad, het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en de Europese Unie in Brussel realiseert regio Twente deze projecten.⁽⁴⁾

De Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst (GGD) in Enschede is onderdeel van de regio Twente. De GGD Twente is de gezondheidsdienst voor alle inwoners van Twente en heeft als missie het bewaken, bevorderen en beschermen van een gezonde Twentse samenleving. Kwetsbare groepen, zoals kinderen, jongeren, ouderen en asielzoekers krijgen bij de GGD bijzondere aandacht.(5)

1.3 E-MOVO

E-MOVO (Elektronische Monitor en Voorlichting) is een landelijk onderzoek naar de leefstijl, de gezondheid, het welzijn en de schoolbeleving van jongeren uit klas twee en vier van het voortgezet onderwijs (6). Dit onderzoek wordt in meerdere regio's in Nederland uitgevoerd door de GGD. De GGD heeft de taak om de gezondheid van de bevolking in kaart te brengen en adviezen te geven op het gebied van collectieve preventie. Het doel van E-MOVO is om het gezondheidsbeleid van scholen in het voortgezet onderwijs in kaart te brengen en te optimaliseren.(7) Het E-MOVO onderzoek vindt plaats via scholen in het voortgezet onderwijs waar leerlingen tijdens de les de online E-MOVO-vragenlijst invullen. Naar aanleiding van de vragenlijst krijgt de leerling de beschikking over een online persoonlijk gezondheidsprofiel. Tevens worden er op het profiel tips gegeven over een gezonde(re) leefstijl en links naar websites voor jongeren met betrouwbare en relevante informatie.(8) Voorbeelden van websites zijn stivoro.nl (stoppen met roken) en tactus.nl (verslavingszorg).

De vragenlijst is opgebouwd uit meerdere deelthema's namelijk: school, lichamelijke en psychische gezondheid, voeding en overgewicht, familie en vrienden, roken, alcohol, drugs en seksualiteit.(9) De vragenlijst is samengesteld met behulp van een landelijke database waaruit de GGD vragen kan selecteren. Daarnaast kan de vragenlijst door een regionale GGD worden aangevuld met vragen, met betrekking tot (specifieke) regionale problemen. Andere aanpassingen op de vragenlijst kunnen worden gemaakt, wanneer het niet wenselijk wordt geacht door het management van scholen om bepaalde onderwerpen te behandelen, hierbij kan bijvoorbeeld religie een rol spelen.

De organisatie van het E-MOVO onderzoek bestaat uit een advies- en een coördinerende groep. De coördineerde groep is opgedeeld in een epidemiologie- en een gezondheidsvoorlichting afdeling. De adviesgroep is verantwoordelijk voor de rode draad van het project. De coördinerende groep, waarin alle stakeholders zijn vertegenwoordigd, is verantwoordelijk voor de ontwikkeling en implementatie van de online vragenlijst. De afdeling epidemiologie is verantwoordelijk voor de ontwikkeling van de vragenlijst en de afdeling gezondheidsvoorlichting ontwikkelt een uitvoeringsplan en voorlichtingen voor scholen.(10)

1.4 Aanleiding

Tot op heden hebben de onderzoekers van E-MOVO, bij de verwerking van de resultaten, met name gekeken naar de verschillen tussen de leeftijdscategorieën (tweedeklassers en vierdeklassers). Daarnaast zijn de gegevens van het E-MOVO onderzoek uit 2003, 2007 en 2011 onderling vergeleken. Uit het E-MOVO onderzoek blijkt dat er verschillen bestaan tussen zowel tweede- versus vierdeklassers, havo/vwo versus vmbo en jongens versus meisjes. Zo komt bijvoorbeeld uit het E-MOVO onderzoek 2011 naar voren dat er op het vmbo relatief meer jongeren depressieve gevoelens ervaren dan op havo/vwo.⁽⁶⁾ In dit onderzoek zal worden onderzocht of de wijze waarop onderscheid wordt gemaakt tussen opleidingsniveaus, door de GGD bij het E-MOVO onderzoek, nog 'up to date' is. Volgens een epidemioloog, werkzaam voor GGD regio Twente, geven verscheidende middelbare scholen aan dat vmbo-t en havo/vwo leerlingen veel overeenkomsten vertonen. Door de huidige groepsindeling (vmbo-overig met vmbo-t) te vergelijken met de nieuwe groepsindeling (vmbo-overig) kan worden onderzocht of de vmbo-t groep meer overeenkomsten vertoont met vmbo-overig of met havo/vwo. Uit de resultaten van het onderzoek zal blijken of de GGD regio Twente de huidige groepsindeling, namelijk vmbo (vmbo-overig met vmbo-t) versus havo/vwo zal blijven hanteren of dat zij de vmbo-t groep in de toekomst aan havo/vwo zullen toevoegen.

Een andere categorie die verder gespecificeerd zou kunnen worden, is etniciteit. Tot op heden heeft het E-MOVO onderzoek naar enkele verschillen gekeken tussen Nederlanders, westerse allochtonen en niet-westerse allochtonen. Daaruit blijkt dat Nederlanders en westerse allochtonen veel overeenkomsten vertonen. Dit komt voornamelijk voort uit de overeenkomsten tussen de sociaal-economische status en culturele positie van westerse allochtonen en autochtonen.⁽¹¹⁾ Het tweede deel van het onderzoek richt zich op etniciteit waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen Nederlandse/westerse allochtonen en niet-westerse allochtonen. Autochtonen en westerse allochtonen zullen worden samengevoegd. Tevens wordt er gekeken naar de verschillen tussen eerste- en tweede generatie niet-westerse allochtonen. Uit het tweede deel van het onderzoek zal blijken hoe relevant het is om naar de herkomst van jongeren en ouders te vragen in het E-MOVO onderzoek.

1.4.1 Onderzoeksvraag

Het eerste deel van het onderzoek zal in kaart brengen of vmbo-t leerlingen in hun gezondheidsgedrag meer overeenkomsten vertonen met vmbo-overig leerlingen of met havo/vwo leerlingen. Het tweede deel van het onderzoek zal in kaart brengen of er verschillen bestaan qua gezondheidsgedrag tussen Nederlanders/westerse allochtonen en niet-westerse allochtonen en of dit tevens geldt voor eerste en tweede generatie niet-westerse allochtonen.

De onderzoeksvragen zijn als volgt geformuleerd:

- *Blijkt uit het E-MOVO onderzoek 2011 (uitgevoerd door de GGD regio Twente) dat vmbo-t leerlingen dermate overeenkomsten vertonen met vmbo-overig leerlingen dat zij beter passen bij vmbo-overig dan bij havo/vwo met betrekking tot het gezondheidsgedrag van jongeren uit klas twee en vier van het voortgezet onderwijs?*
- *Blijkt uit het E-MOVO onderzoek 2011 (uitgevoerd door de GGD regio Twente) dat het relevant is te vragen naar de herkomst van jongeren en ouders met betrekking tot het in kaart brengen van het gezondheidsgedrag van jongeren uit klas twee en vier van het voortgezet onderwijs?*

Om de tweede onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden zijn de volgende deelvragen opgesteld:

- *Bestaat er een verschil in gezondheidsgedrag tussen Nederlander/westerse allochtoon en niet-westerse allochtoon?*
- *Bestaat er een verschil in gezondheidsgedrag tussen eerste generatie niet-westerse allochtoon en tweede generatie niet-westerse allochtoon?*

Het gezondheidsgedrag van jongeren kan worden opgedeeld in: leefstijl, gezondheid, welzijn en schoolbeleving. In het theoretisch kader zullen deze onderwerpen uitgebreider worden toegelicht. Daarna zal in de onderzoeksmethode worden gepresenteerd hoe de gegevens zijn verkregen en geanalyseerd. Vervolgens zullen de resultaten van het onderzoek worden weergegeven. Naar aanleiding van de resultaten zal een conclusie worden gepresenteerd waarin de onderzoeksvragen en bijbehorende deelvragen zullen worden beantwoord. Tot slot zullen beperkingen van het onderzoek in de discussie worden besproken.

2. Theoretisch kader

2.1 Leefstijl

De leefstijl van jongeren wordt gezien als belangrijke variabele voor het bepalen van de (toekomstige) gezondheid. Jongeren zitten in een fase waarin ze gaan 'experimenteren'(12). Uit onderzoek is gebleken dat één op de vijf jongeren een ongezonde leefstijl er op na houdt. Onvoldoende bewegen, het hebben van overgewicht, roken en drugsgebruik kunnen hier onderdeel van zijn.(13) Het is belangrijk dat jongeren een gezonde leefstijl ontwikkelen. Uit onderzoek blijkt dat jongeren met een gezonde leefstijl zich beter ontwikkelen, langer zelfstandig deelnemen in de maatschappij en minder ondersteuning en zorg nodig hebben. Tevens draagt een gezondere leefstijl bij aan het geluk en het verminderen van sociale druk.(14) Uit onderzoek is tevens gebleken dat er een relatie bestaat tussen alcoholgebruik, drugsgebruik en overgewicht en een lagere doorstroom naar vervolgonderwijs (13). In Nederland hebben met name vmbo-leerlingen een relatief ongezonde leefstijl. Vmbo-leerlingen roken vaker en zijn vaker binge-drinker.(1) Er is sprake van Binge-drinken als (in de voorafgaande maand) ten minste eenmaal vijf of meer consumpties bij één gelegenheid zijn gedronken (12). Als er wordt gekeken naar de invloed van etniciteit op alcohol gebruik, is te zien dat allochtone jongeren minder alcohol drinken. Wanneer allochtone jongeren wel drinken, wordt er minder vaak gedronken. Binge-drinken komt bij allochtone jongeren net zo vaak voor als bij autochtone jongeren. (15) Tevens is uit onderzoek gebleken dat etniciteit niet van invloed is op drugsgebruik (16).

2.2 Gezondheid

Gezondheid is een breed begrip. Volgens de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) is gezondheid een toestand van volledig fysiek, geestelijk en sociaal welbevinden en niet louter het ontbreken van ziekte of gebrek. Deze definitie stamt uit 1948 en voldoet eigenlijk niet meer. Het is door deze definitie bijna onmogelijk om 'gezond' te zijn (17). Gezondheid wordt de laatste jaren steeds meer afgemeten aan de ervaring/gevoelens van een individu, de mate waarin veerkracht wordt getoond en de manier waarop met bepaalde situaties wordt omgegaan.(17) Uit eerder onderzoek is gebleken dat 80 tot 90 procent van de Nederlandse kinderen en jongeren zich gezond voelt. Nederland staat hiermee in de top drie van landen met de beste (ervaren) gezondheid.(18)

Gezondheid is niet alleen lichamelijk, maar kan ook worden afgemeten aan de hand van de psychosociale gezondheid. De strengths and difficulties questionnaire (SDQ) is de meest gebruikte signaleringsvragenlijst voor het opsporen van psychosociale problemen, deze vragenlijst is gebruikt in het E-MOVO onderzoek en zal daarom kort worden toegelicht.

De SDQ bevat vijf categorieën: emotionele problemen, gedragsproblemen, hyperactiviteit-aandachttekort, problemen met leeftijdsgenoten en pro-sociaal gedrag. De SDQ wordt niet als diagnostisch middel gebruikt, maar geeft aan of er sprake is van psychosociale problematiek bij adolescenten. Dit wil niet zeggen dat er daadwerkelijk sprake is van een psychosociale stoornis. Hiervoor is de vragenlijst niet specifiek (uitgebreid) genoeg.(12)

Ook het meten van de aan- of afwezigheid van depressieve gevoelens is een manier om de gezondheid te bepalen. Hierbij kan gebruik worden gemaakt van de Major Depression Inventory (MDI). MDI wordt tevens gebruikt in het E-MOVO onderzoek en zal ook om deze reden kort worden toegelicht. Een MDI vragenlijst is opgebouwd uit 13 vragen over somberheid, lusteloosheid en een verlies van interesse voor de dagelijkse activiteiten in de afgelopen twee weken voorafgaand aan het onderzoek. De MDI vragenlijst wordt gebruikt om te kijken naar de aanwezigheid van depressieve gevoelens en is niet geschikt om vast te stellen of iemand depressief is. (19)

Als er wordt gekeken naar psychische problemen met betrekking tot opleidingsniveau, hebben met name vmbo-leerlingen hier last van. Vooral gedragsproblemen, hyperactiviteit en problemen met leeftijdsgenoten komen in deze groep vaker voor. Ook blijkt uit onderzoek dat allochtone jongeren meer problemen vertonen op het psychosomatische en psychosociale domein.(16)

2.3 Welzijn

De term 'welzijn' heeft betrekking op een brede waaier van aspecten. In de context van het onderzoek gaat 'welzijn' over het sociale- en gezondheidsaspect van het leven van jongeren. Vrienden zijn tijdens de adolescentie belangrijk en bepalen voor een gedeelte het welzijn van jongeren. Jongeren hebben vrienden nodig en uit diverse onderzoeken blijkt dat jongeren de meeste tijd van de dag spenderen aan het communiceren met vrienden (20). Het hebben van vrienden is gezond, hoe meer vrienden jongeren hebben hoe gelukkiger zij zich voelen. Jongeren zonder goede vrienden ontwikkelen vaker psychische en sociale problemen.(20) Uit eerder onderzoek is gebleken dat ongeveer 7% van de jongeren geen of heel weinig vrienden heeft. Ook hebben jongeren uit welvarende gezinnen meer vrienden dan jongeren uit gezinnen met een lagere SES.(12) Uit eerder onderzoek zijn geen wezenlijke verschillen naar voren gekomen tussen verschillende- etnische groepen en opleidingsniveaus, wat betreft het contact met vrienden (16). 'Vrienden hebben' is van belang en daarnaast wordt gedrag ook door hen beïnvloed.

Hoe belangrijker bepaalde mensen in iemands leven zijn, des te meer invloed zij zullen uitoefenen. Men stemt gedrag af op de verwachtingen van anderen. Ook neemt men (on)bewust gedrag van mensen over.(21) Ouders oefenen ook (on)bewust invloed uit op hun kinderen. Er worden bepaalde gedragsregels geleerd en ouders leren hun kinderen grenzen te stellen. De mate waarin kinderen het gevoel hebben dat ze op warmte, steun en begrip kunnen rekenen van hun ouders en de mate waarin ouders eisen stellen aan hun kinderen hebben, invloed op het welzijn van een kind.(20) Jongeren uit eenoudergezinnen, jongeren met vmbo-niveau en allochtone jongeren zijn vaker ontevreden over de relatie met hun ouders in vergelijking met andere jongeren. Allochtone jongeren ervaren minder steun van hun ouders dan autochtone jongeren. Als er wordt gekeken naar het verband tussen opleidingsniveau en ondersteuning door ouders, geven vmbo-leerlingen aan minder steun te ervaren dan havo/vwo-leerlingen (16).

2.3.1 Mishandeling en ongewenst seksueel gedrag

Geestelijke mishandeling, lichamelijke mishandeling en ongewenste seksuele ervaringen zijn onderwerpen die tevens te maken hebben met het welzijn van jongeren. De drie onderwerpen worden al geruime tijd beschouwd als belangrijke problemen. Kindermishandeling komt vaker voor bij kinderen van ouders met een laag opleidingsniveau, een lage SES en bij eenoudergezinnen. (12) Wanneer gekeken wordt naar opleidingsniveau hebben vmbo-leerlingen meer ervaring met ongewenst seksueel gedrag als havo/vwo leerlingen. Bij autochtone jongeren komen ongewenste seksuele ervaringen min of meer net zo vaak voor als bij allochtone jongeren. (16)

2.4 Schoolbeleving

In het leven van jongeren speelt school een belangrijke rol. Jongeren brengen er een groot gedeelte van hun tijd door en leren er zaken die van groot belang zijn voor hun ontwikkeling en kansen in de samenleving. Het volgen en afronden van een opleiding heeft grote invloed op de toekomst van jongeren, daarom worden de ontwikkelingen van de schoolresultaten nauwlettend in de gaten gehouden. Niet alleen door ouders en leerkrachten maar ook door grote landelijke onderzoeken. Uit deze onderzoeken komt naar voren dat de kans op schoolsucces ongelijk verdeeld is. Autochtone jongeren uit lagere sociale milieus en allochtone jongeren hebben zowel op het basisonderwijs als in het voortgezet onderwijs vaker achterstanden dan andere jongeren.(22)

Pesten is een belangrijk onderwerp op school. Pesten heeft negatieve gevolgen voor het slachtoffer. Pesten kan bijdragen aan het ontstaan van een depressie of de afname van zelfvertrouwen.(23) Gepest worden (op school) kan ervoor zorgen dat jongeren met tegenzin naar school gaan. Het percentage kinderen dat pest of slachtoffer is, wordt op 15 tot 25 procent geschat (23). Uit onderzoek naar pestgedrag onder verschillende opleidingsniveaus en etnische groepen is gebleken dat vmbo-leerlingen vaker pesten en gepest worden dan leerlingen van andere niveaus. Bij de verschillende etnische groepen blijkt dat allochtone jongeren vaker pesten dan autochtone jongeren. Daarnaast worden allochtone jongeren minder vaak gepest dan autochtone jongeren.(16)

Tot slot

De begrippen leefstijl, gezondheid, welzijn en schoolbeleving zijn in dit hoofdstuk toegelicht. Samen zeggen zij iets over 'gezondheidsgedrag' dat centraal staat in het E-MOVO onderzoek. In het onderzoek zullen de gegevens, verkregen uit het E-MOVO onderzoek 2011, worden onderverdeeld in deze vier categorieën. De resultaten van het onderzoek zullen ook worden weergegeven in deze categorieën.

3. Onderzoeksmethode

3.1 Onderzoeksopzet

Om antwoord te geven op de onderzoeksvragen wordt gebruik gemaakt van kwantitatief onderzoek. Kwantitatief onderzoek is bestemd om gegevens te verkrijgen over percentages en verhoudingen binnen de totale onderzoekspopulatie. Bovendien is er bij kwantitatief onderzoek vaak sprake van een zeer grote onderzoekspopulatie. Dit is terug te zien bij het E-MOVO onderzoek, waarbij ook percentages zijn verkregen en de onderzoekspopulatie als groot kan worden beschouwd (N=9360) (24). De vragenlijsten die de GGD regio Twente heeft afgenomen bij de tweede en vierdeklassers, waren voor alle deelnemers identiek en bijna volledig gestructureerd. Uitzonderingen hierop waren vragen waarbij alle mogelijke antwoorden niet volledig weergegeven werden, bijvoorbeeld de vraag over het land van herkomst. Bij een gestructureerde vragenlijst is er sprake van gesloten vragen, in dit geval met gesloten antwoordcategorieën. Daarnaast is er sprake van een dwarsdoorsnedeonderzoek (survey) waarbij de primaire determinant(en) en de uitkomst bij ieder individu op hetzelfde tijdstip gemeten wordt. Er is sprake van één meetmoment voor alle respondenten, al hoeft de meting niet voor alle respondenten op hetzelfde tijdstip plaats te vinden.(25)

3.2 Onderzoekspopulatie

Het E-MOVO onderzoek richt zich expliciet op tweede- en vierdeklassers van het voortgezet onderwijs. De GGD was verantwoordelijk voor de werving van de scholen en het onderhouden van contacten in de 14 gemeenten binnen de regio. Via een e-mail informeerde het E-MOVO team de gemeenten over het onderzoek. De GGD regio Twente stuurde voor de werving iedere middelbare school een informatieve brief. De scholieren zelf werden op de hoogte gebracht door uitleg en schriftelijke informatie. (24) Alle middelbare scholen binnen de regio werden benaderd en van de 59 scholen hebben uiteindelijk 39 scholen deelgenomen aan het E-MOVO onderzoek. In 2011 waren er 9360 tweede- en vierdeklassers in de regio Twente die tijdens een les de E-MOVO vragenlijst hebben ingevuld.

3.3 Dataverzameling

Het kwantitatieve onderzoek krijgt vorm door de gestructureerde E-MOVO vragenlijst, die door scholieren in de regio Twente is ingevuld. Zoals eerder beschreven, is de afdeling epidemiologie, werkzaam voor de GGD, verantwoordelijk voor de ontwikkeling van de online vragenlijst. Met behulp van een landelijke database waaruit de GGD vragen kan selecteren, is de vragenlijst samengesteld. De vragenlijst is opgebouwd uit meerdere deelthema's waaronder school, lichamelijke en psychische gezondheid, voeding en overgewicht, familie en vrienden, roken, alcohol, drugs en seksualiteit.(9)

De vragenlijst bestond uit 154 vragen. Tijdens een les (45 min) vulden de jongeren de vragenlijst online in, de voordelen hiervan zijn dat het verspreiden van vragenlijsten en gegevensinvoer niet noodzakelijk is, waardoor kosten gereduceerd kunnen worden. Ook blijkt uit eerder onderzoek, over gezondheid gerelateerde onderwerpen, dat resultaten verkregen met online vragenlijsten vergelijkbaar zijn met resultaten verkregen via papieren vragenlijsten.(10)

3.3.1 Determinanten

De uitkomstvariabele van het onderzoek is gezondheidsgedrag. Factoren die een rol kunnen spelen in het ontstaan (en beïnvloeden) van gezondheidsgedrag zijn opleidingsniveau en etniciteit. Deze factoren worden ook wel (primaire) determinanten genoemd. Etniciteit is een determinant die genetisch is vastgelegd. Determinanten uit de categorie 'genen' zijn moeilijk te manipuleren.(25) Om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden zal er worden gekeken naar de invloed van deze determinanten op gezondheidsgedrag.

Bij de variabele 'leefstijl' wordt onderzocht of de determinanten invloed hebben op de mate van bewegen, de tijdsbesteding, het eten van groente/fruit, het hebben van geslachtsgemeenschap en zo ja het al dan niet gebruiken van een condoom, de bekendheid met Sense, het hebben van schulden, (passief) roken en drankgebruik. Bij de variabele 'gezondheid' zal worden onderzocht of de determinanten invloed hebben op de ervaring van de eigen gezondheid, de psychosociale gezondheid en de aanwezigheid van depressieve gevoelens. Bij de variabele 'welzijn' zal worden onderzocht of de determinanten invloed hebben op: het aantal vrienden, de relatie met ouders, het zoeken van hulp en zo ja bij wie. Geestelijke mishandeling, lichamelijke mishandeling en het hebben van ongewenste seksuele ervaringen zullen ook worden uitgezet tegen de determinanten. Bij de variabele 'schoolbeleving' zal worden onderzocht of de determinanten invloed hebben op: schoolervaring, afwezigheid door ziekte, spijbelen (en zo ja hoe vaak) en op pesten/ gepest worden.

3.4 Data-analyse

De GGD heeft de verzamelde data van het E-MOVO onderzoek ingevoerd in het computerprogramma: Statistical Package for the Social Sciences (SPSS). Met behulp van SPSS kunnen de uitkomsten uitgezet worden tegen de determinanten. De database, waarin alle gegevens van 2011 staan weergegeven, zal worden gebruikt voor de analyse van de variabelen. Niet alle variabelen uit de database van de GGD waren relevant voor het onderzoek. In bijlage 1 wordt een uitgebreid overzicht gegeven van de gebruikte variabelen. In de bijlage zal worden uitgelegd waarom voor deze variabelen is gekozen.

De variabelen uit de database zijn opgedeeld in verschillende antwoordcategorieën. Zo is er bijvoorbeeld bij de variabele 'schulden' door de GGD onderscheid gemaakt tussen 'nee', 'minder dan €25,-', '€25,- tot €99,-' etc. De antwoordcategorieën, gehanteerd door de GGD, zullen zo veel mogelijk gebruikt worden. Wanneer wordt afgeweken van deze indelingen, omdat bijvoorbeeld het aantal jongeren dat een bepaald antwoord geeft (te) klein is, zal dit worden onderbouwd in bijlage 2.

3.5 Statistische analyses

Naast het gebruik van statistische analyses, zoals het berekenen van aantallen/ gemiddelden en percentages, zal er ook statistisch getoetst worden of er verbanden bestaan tussen de determinanten en de uitkomstvariabele. Hiervoor zal gebruikt worden gemaakt van de chikwadraattoets. De chikwadraattoets wordt gebruikt om kruistabellen te analyseren, waarbij percentages met elkaar worden vergeleken en p-waardes worden berekend. De p-waarde is een maat die de kans weergeeft dat het gevonden resultaat berust op toeval of niet. Hierbij wordt $p=0.05$ gehanteerd als grens van statistische significantie. Wanneer de uitkomst gelijk of kleiner is aan deze waarde is er sprake van statistische significantie.(26) De p-waarde van de resultaten uit het onderzoek zullen onder de bijbehorende tabellen worden weergegeven. Dat uitkomsten voldoen aan de grens van $p=0.05$ wil niet altijd zeggen dat ze ook relevant zijn. Sommige groepen zijn te klein om iets te kunnen zeggen over de groep in het algemeen. Om deze reden is ervoor gekozen om enkele groepen samen te voegen voordat er een toets wordt uitgevoerd.

4. Resultaten

4.1 Populatie

In Tabel 1 is de onderzoekspopulatie van het E-MOVO onderzoek uit 2011 weergegeven. In totaal hebben 9360 tweede- en vierdeklassers in de regio Twente deelgenomen aan het E-MOVO onderzoek. De gemiddelde leeftijd van de totale populatie is 14,29 jaar (SD 1,23). Uit de gegevens blijkt dat er nauwelijks meer jongens (50,8%) dan meisjes (49,2%) aan het onderzoek hebben meegewerkt. Uit de gegevens wordt ook duidelijk dat er meer havo/vwo leerlingen (58,7%) dan vmbo-leerlingen (41,3%) hebben meegewerkt aan het onderzoek. Dit zou mogelijk kunnen komen doordat op de scholen, die hebben meegewerkt aan het E-MOVO onderzoek, meer havo/vwo leerlingen zaten.

Tabel 1: Populatie E-MOVO onderzoek

		Huidige groepsindeling			Nieuwe groepsindeling	
		Totaal	Vmbo-overig met vmbo-t	Havo/vwo	Vmbo-overig	Havo/vwo met vmbo-t
		N	N (%)	N (%)	N (%)	N (%)
Gem. leeftijd (SD)		14,29(1,23)	14,48 (1,19)	14,16 (1,25)	14,47 (1,19)	14,23 (1,24)
Geslacht *	Man	4758	2028 (53,3)	2686 (48,9)	1231 (54,7)	3483 (49,5)
	Vrouw	4601	1775 (46,7)	2805 (51,1)	1020 (45,3)	3560 (50,5)
	Totaal	9359	3803 (100)	5491 (100)	2251 (100)	7043 (100)
Etnische herkomst **	Ned/west. allochtoon	8464	3380 (88,9)	5030 (91,6)	1946 (86,4)	6464 (91,8)
	Niet-westerse allochtoon	891	421 (11,1)	459 (8,4)	304 (13,5)	576 (8,2)
	Totaal	9355	3801 (100)	5489 (100)	2250 (100)	7040 (100)
Niet-westerse Allochtoon	1 ^{ste} Generatie	167	85 (20,2)	80 (17,4)	64 (21,1)	101 (17,5)
	2 ^e Generatie	724	336 (79,8)	379 (82,6)	240 (78,9)	475 (82,5)
	Totaal	891	421 (100)	416 (100)	304 (100)	576 (100)
* = 1 missing ** = 5 missings						

Uit de gegevens blijkt dat het grootste gedeelte van de populatie bestaat uit Nederlanders (85,9%), gevolgd door niet-westerse allochtonen (9,5%) en westerse allochtonen (4,6%). Daarnaast is te zien dat de populatie bestaat uit meer tweede generatie niet-westerse allochtonen (81,3%) dan eerste generatie niet-westerse allochtonen (18,7%).

4.2 Leefstijl

De overgrote meerderheid van de jongeren beweegt meer dan zeven uur per week. Bijna tweederde van de jongeren maakt langer dan twee uur per dag gebruik van de TV/computer per dag. In de huidige groepsindeling (vmbo-overig met vmbo-t) eet 84,2% van de jongeren vier dagen per week (of meer) groente en 55,8% vier dagen (of meer) fruit. Bij de nieuwe groepsindeling (vmbo-overig) zijn de percentages vergelijkbaar, namelijk 81,6% van de jongeren eet vier dagen per week (of meer) groente en 55,1% van de jongeren eet vier dagen per week (of meer) bij fruit.

4.2.1 Opleidingsniveau

Tabel 2: Leefstijl en opleidingsniveau

		Huidige groepsindeling		Nieuwe groepsindeling	
		Vmbo-overig met vmbo-t	Havo/vwo	Vmbo-overig	Havo/vwo met vmbo-t
		N (%)	N (%)	N (%)	N (%)
Mate van bewegen per week	< 3 uur	** 323 (8,5)	304 (5,5)	** 203 (9,0)	424 (6,0)
	3-7 uur	892 (23,5)	1152 (21)	541 (24,0)	1503 (21,4)
	> 7 uur	2572 (67,9)	4024 (73,4)	1502 (66,9)	5094 (72,6)
Tijdsbesteding TV/computer per dag	0-30 min.	** 231 (6,1)	293 (5,4)	** 144 (6,4)	380 (5,4)
	30-120 min.	1203 (31,8)	2091 (38,2)	689 (30,8)	2605 (37,2)
	>120 min.	2344 (62,0)	3085 (56,4)	1406 (62,8)	4023 (57,4)
Fruit dagen per week	(Bijna) nooit	** 637 (16,9)	630 (11,5)	** 396 (17,7)	871 (12,4)
	1-3 dagen	1032 (27,3)	1195 (21,9)	610 (27,2)	1617 (23)
	≥4 dagen	2109 (55,8)	3647 (66,7)	1233 (55,1)	4523 (64,4)
Groente dagen per week	0-3 dagen	** 598 (15,9)	429 (7,9)	** 412 (18,4)	615 (8,7)
	≥4	3175 (84,2)	5043 (92,3)	1823 (81,6)	6395 (91,2)
** = p<0.01					

Op de vraag 'Heb je weleens geslachtsgemeenschap gehad?' antwoordt 18,9% van de jongeren in de huidige groepsindeling (vmbo-overig met vmbo-t) met 'ja' en bij de nieuwe groepsindeling (vmbo-overig) is dit percentage 21,1%. Van de jongeren die geslachtsgemeenschap hebben gehad geeft bijna 80% van beide groepen aan de laatste keer een condoom te hebben gebruikt.

Door middel van het E-MOVO onderzoek is ook de bekendheid van Sense onderzocht. Sense, onderdeel van de GGD, is een betrouwbare website met informatie over seksualiteit (27). De grote meerderheid van de jongeren geeft aan de Sense website en het Sense spreekuur niet te kennen. Dit geldt zowel voor de huidige als voor de nieuwe groepsindeling (vmbo-overig).

Tabel 3: Seksualiteit en opleidingsniveau

	Huidige groepsindeling			Nieuwe groepsindeling		
	Vmbo-overig met vmbo-t		Havo/vwo	Vmbo-overig		Havo/vwo met vmbo-t
	N (%)		N (%)	N (%)		N (%)
Heeft geslachtsgemeenschap gehad	**	705 (18,9)	471 (8,6)	**	467 (21,1)	709 (10,2)
Heeft de laatste keer condoom gebruikt	*	439 (78,8)	270 (72,4)		289 (79,0)	420 (74,5)
Heeft weleens gehoord van het Sense spreekuur		322 (9,0)	483 (9,1)	*	170 (8,0)	635 (9,4)
Kent de Sense website		211 (5,9)	326 (6,2)		116 (5,5)	421 (6,3)
** = p<0.01; * = p<0.05						

In tabel 4 is te zien dat 15,5% van de jongeren in de huidige groepsindeling (vmbo-overig met vmbo-t) en 17,3% van de jongeren in de nieuwe groepsindeling (vmbo-overig) dagelijks rookt. Wanneer er wordt gekeken naar passief roken geeft 41,4% van de jongeren in de huidige groepsindeling (vmbo-overig met vmbo-t) en 46,3% van de jongeren in de nieuwe groepsindeling (vmbo-overig) aan dit te doen. Als het passief roken wordt vergeleken met het (zelf) roken, is te zien dat het aantal jongeren bijna is verdubbeld. Dat de ouders of broers/zussen van een jongere roken betekent niet dat de jongere zelf ook rookt. Ongeveer de helft van de passieve rokers, rookt zelf namelijk niet.

Tabel 4: Roken en opleidingsniveau

		Huidige groepsindeling			Nieuwe groepsindeling		
		Vmbo-overig met vmbo-t		Havo/vwo	Vmbo-overig		Havo/vwo met vmbo-t
		N (%)		N (%)	N (%)		N (%)
Roken	Ik rook niet	**	2794 (74,1)	4815 (88,2)	**	1615 (72,3)	5994 (85,7)
	Ik rook, maar niet dagelijks		389 (10,3)	392 (7,2)		234 (10,5)	547 (7,8)
	Dagelijks		586 (15,5)	252 (4,6)		386 (17,3)	452 (6,5)
Passief roken		**	1561 (41,4)	1434 (26,3)	**	1034 (46,3)	1961 (28,0)
** = p<0.01							

Het percentage jongeren dat (ooit) alcohol heeft gedronken is in beide groepen nagenoeg gelijk (62,2% om 63,9%). De percentages van 'binge-drinken' en 'drinken voor het uitgaan' zijn ook vergelijkbaar. Uit tabel 5 blijkt dat 39,4% van de jongeren in de huidige groepsindeling (vmbo-overig met vmbo-t) aan bingedrinken heeft gedaan in de voorgaande vier weken, dit percentage is 41,3% in de nieuwe groepsindeling (vmbo-overig). Dit houdt in dat zowel bij de huidige als bij de nieuwe groepsindeling (vmbo-overig) ongeveer vier op de tien jongeren 'binge-drinker' is.

Bij de vraag ‘Welke afspraak hebben je ouders/verzorgers met jou gemaakt over alcohol drinken?’ geeft 31,1% van de jongeren in de huidige groepsindeling (vmbo-overig met-vmbo-t) en 31,4% van de jongeren in de nieuwe groepsindeling (vmbo-overig) aan geen afspraak te hebben gemaakt met ouders/verzorgers. Van de afspraken die worden gemaakt met ouders/verzorgers heeft 28,9% van de jongeren in de huidige groepsindeling (vmbo-overig met vmbo-t) en 28,1% van de jongeren in de nieuwe groepsindeling (vmbo-overig) afgesproken niet te drinken tot een bepaalde leeftijd. Hierbij kan rekening worden gehouden met het feit dat deze rond het 16^e levensjaar ligt, aangezien dat de wettelijke leeftijdsgrens was voor het drinken van alcohol, ten tijde van het invullen van de vragenlijst. Als er wordt gekeken naar het drinkgedrag van ouders is op te merken dat er in de huidige groepsindeling (vmbo-overig met vmbo-t) door ouders vaker alcohol wordt gedronken in het bijzijn van hun kinderen.

Tabel 5: Alcohol en opleidingsniveau

	Huidige groepsindeling			Nieuwe groepsindeling		
	Vmbo-overig met vmbo-t		Havo/vwo	Vmbo-overig		Havo/vwo met vmbo-t
	N (%)		N (%)	N (%)		N(%)
Heeft ooit alcohol gedronken	**	2251 (62,2)	2380 (44,6)	**	1386 (63,9)	3245 (47,8)
Bingedrinken in de voorgaande 4 weken	0 keer	2279 (60,6)	4217 (77,3)		1308 (58,7)	5188 (74,3)
	1 keer	465 (12,4)	468 (8,6)	**	292 (13,1)	641 (9,2)
	2 keer of vaker	1015 (27,0)	771 (14,1)		628 (28,2)	1158 (16,6)
Drinken voor het uitgaan	Gaat (bijna) nooit uit	** 560 (14,9)	590 (10,8)	**	335 (15,1)	815 (11,7)
	Drinkt (bijna) nooit alcohol voor uitgaan	707 (18,8)	872 (16)		435 (19,6)	1144 (16,4)
	Drink wel eens alcohol voor het uitgaan	1117 (29,8)	1039 (19,0)		670 (30,1)	1486 (21,3)
	Niet van toepassing (jongere drinkt niet)	1368 (36,5)	2954 (54,2)		784 (35,3)	3538 (50,7)
Ouders drinken in bijzijn	(Bijna) iedere dag	* 433 (11,5)	680 (12,5)	**	240 (10,8)	873 (12,5)
	Soms	2469 (65,9)	3668 (67,2)		1437 (64,7)	4700 (67,3)
	(Bijna) nooit	847 (22,6)	1108 (20,3)		544 (24,5)	1411 (20,2)
Afspraak met ouders/verzorgers over alcohol drinken	Geen afspraak	** 1156 (31,1)	1735 (32,0)	**	692 (31,4)	2199 (31,7)
	Mag nooit alcohol	96 (2,6)	120 (2,2)		70 (3,2)	146 (2,1)
	niet drinken tot een bepaalde leeftijd	1076 (28,9)	1918 (35,3)		618 (28,1)	2376 (34,2)
	Af en toe een paar slokjes	349 (9,4)	588 (10,8)		211 (9,6)	726 (10,5)
	1 of 2 glazen per keer drinken	442 (11,9)	387 (7,1)		249 (11,3)	580 (8,4)
	Anders	601 (16,2)	678 (12,5)		363 (16,5)	916 (13,2)
** = p<0.01; * = p<0.05						

De meerderheid van de jongeren heeft geen schulden of minder dan €100,- euro aan schulden. De meeste schulden die jongeren hebben, is geld geleend van vrienden of ouders.

Tabel 6: Schulden en opleidingsniveau

			Huidige groepsindeling		Nieuwe groepsindeling	
			Vmbo-overig met vmbo-t	Havo/vwo	Vmbo-overig	Havo/vwo met vmbo-t
			N (%)	N (%)	N (%)	N (%)
Schulden (euro)	Niet of tot € 99,-	*	3638 (98,1)	5350 (98,6)	2154 (98,2)	6834 (98,6)
	≥ €100,-		71 (1,9)	73 (1,3)	40 (1,8)	104 (1,5)
*= p<0.05						

Er zijn nauwelijks verschillen tussen de leefstijl van de jongeren in de huidige groepsindeling (vmbo-overig met vmbo-t) en de jongeren in de nieuwe groepsindeling (vmbo-overig). De tabel over leefstijl en opleidingsniveau laat zien dat de jongeren in de nieuwe groepsindeling (vmbo-overig) minder bewegen, meer tijd besteden aan computeren/tv kijken per dag en minder fruit/groente eten. De tabel over seksualiteit laat tevens zien dat jongeren in de nieuwe groepsindeling (vmbo-overig) eerder seksueel actief zijn, vaker een condoom gebruiken en minder bekend zijn met de Sense website/spreekuur. Daarnaast bevat deze groep ook meer (passieve) rokers. De resultaten over 'alcohol gebruik' hebben ongeveer hetzelfde patroon, het drinkgedrag van ouders is hierop een uitzondering. Ouders van de leerlingen in de huidige groepsindeling (vmbo-overig met vmbo-t) drinken vaker alcohol in het bijzijn van hun kinderen dan ouders van de leerlingen in de nieuwe groepsindeling (vmbo-overig). Ondanks dat deze verschillen, vaker positief uitvallend voor de leerlingen in de huidige groepsindeling (vmbo-overig met vmbo-t) zijn de verschillen minimaal.

4.2.2 Etniciteit

In tabel 7 is bij 'mate van bewegen per week' een duidelijk verschil te zien tussen de Nederlandse/westerse groep en de niet-westerse groep. De groep, waarin de autochtonen en westerse allochtonen zijn samengevoegd, geeft aan meer aan bewegen te doen. Bij de categorie 'minder dan drie uur per week bewegen' is het percentage bij de Nederlandse/westerse groep 6,2% en het percentage bij de niet-westerse groep bijna twee keer zo groot, namelijk 12,1%. Bij 'Tijdsbesteding TV/computer per dag' valt op te merken dat niet-westerse allochtonen meer tijd spenderen aan deze bezigheden dan Nederlandse/westerse allochtonen.

Bij 'Fruit dagen per week' wordt er vaker door niet-westerse allochtonen fruit gegeten (88,2% om 86,2%), maar bij het (dagelijks) eten van groenten wordt er meer groente gegeten door de Nederlandse/westerse groep. Van de Nederlanders/ westerse allochtonen eet 91,1% vier dagen (of meer) per week groenten en dit percentage is 66,8% bij de niet-westerse allochtonen. Bij 'fruit dagen per week' geeft 18,4 % van de eerste generatie aan (bijna) nooit fruit te eten, van de tweede generatie is dit 10,3%. Tevens eten eerste generatie allochtonen vaker groente dan tweede generatie allochtonen (71,0% om 65,9%).

Tabel 7: Leefstijl en etniciteit

		Etnische herkomst		Niet-westerse allochtonen	
				1 ^{ste}	2 ^e
		Ned./west.	Niet-west.	Generatie	Generatie
		N (%)	N (%)	N (%)	N (%)
Mate van bewegen per week	< 3 uur	** 526 (6,2)	107 (12,1)	23 (13,9)	84 (11,7)
	3-7 uur	1791 (21,2)	269 (30,5)	47 (28,5)	222 (31)
	> 7 uur	6128 (72,6)	507 (57,4)	95 (57,6)	412 (57,4)
Tijdsbesteding TV/computer per dag	0-30 min.	** 486 (5,8)	44 (5,0)	11 (6,7)	33 (4,6)
	30-120 min.	3074 (36,5)	237 (27,0)	34 (20,7)	203 (28,4)
	>120 min.	4868 (57,8)	598 (68,0)	119 (72,6)	479 (67,0)
Fruit dagen per week	(Bijna) nooit	1171 (13,9)	104 (11,8)	** 30 (18,4)	74 (10,3)
	1-3 dagen	2023 (24)	218 (24,9)	38 (19)	187 (26,2)
	≥4	5238 (62,2)	556 (63,3)	102 (62,6)	454 (63,6)
Groente dagen per week	0-3 dagen	** 749 (8,9)	292 (33,2)	48 (29,0)	244 (34)
	≥4	7676 (91,1)	589 (66,8)	117 (71,0)	472 (65,9)
** = p<0.01					

In tabel 8 is te zien dat de etnische herkomst nauwelijks invloed heeft op de seksuele activiteit van jongeren. Bij de groepen Nederlands/westers en niet-westers zijn de verschillen minimaal. Wel is er een duidelijk verschil te zien tussen de generaties. Eerste generatie niet-westerse allochtonen (23,6%) zijn eerder seksueel actief dan tweede generatie niet-westerse allochtonen (9,1%). Tevens valt op dat van de eerste generatie niet-westerse allochtonen meer jongeren op de hoogte zijn van het Sense spreekuur en de Sense website, niet alleen in vergelijking met de tweede generatie maar ook in vergelijking met de Nederlandse/westerse groep. Het condoomgebruik is in alle groepen ongeveer vergelijkbaar:

Tabel 8: Seksualiteit en etniciteit

	Etnische herkomst		Niet-westerse allochtonen	
	Ned./west.	Niet-west.	1 ^{ste} Generatie	2 ^e Generatie
	N (%)	N (%)	N (%)	N (%)
Heeft geslachtsgemeenschap gehad	1083 (12,9)	103 (11,8)	** 38 (23,6)	65 (9,1)
Heeft de laatste keer condoom gebruikt	663 (76,4)	53 (75,7)	19 (79,2)	34 (73,9)
Heeft weleens gehoord van het Sense spreekuur	737 (9,2)	73 (8,4)	17 (10,7)	56 (7,9)
Kent de Sense website	492 (6,1)	48 (5,5)	* 14 (8,7)	34 (4,8)
** = p<0.01; * = p<0.05				

Tussen het rookgedrag van de Nederlandse/westerse groep en de niet-westerse groep bestaat weinig verschil. Het grootste gedeelte van beide groepen geeft aan niet te roken. In de Nederlandse/westerse groep is dit 82,2% en in de niet-westerse groep is dit 84,5%. Bij de eerste en tweede generatie allochtonen is het verschil groter, namelijk 75,2% bij de eerste generatie en 86,7% bij de tweede generatie. Het percentage niet-westerse allochtonen dat passief rookt is een stuk hoger dan dat van de Nederlandse/westerse groep (39,5% om 31,8%).

Tabel 9: Roken en etniciteit

	Etnische herkomst		Niet-westerse allochtonen	
	Ned./west.	Niet-west.	1 ^{ste} Generatie	2 ^e Generatie
	N (%)	N (%)	N (%)	N (%)
Roken				
Ik rook niet	6912 (82,2)	744 (84,5)	** 124 (75,2)	620 (86,7)
Ik rook, maar niet dagelijks	724 (8,6)	60 (6,8)	15 (9,1)	45 (6,3)
Dagelijks	771 (9,2)	76 (8,6)	26 (15,8)	50 (7,0)
Passief roken	** 2673 (31,8)	348 (39,5)	63 (38,2)	285 (39,9)
** = p<0.01				

Van de Nederlandse/westerse groep heeft 53,0% (ooit) alcohol gedronken, dit percentage is lager bij de niet-westerse groep (39,3%). Het percentage binge-drinkers is groter bij de Nederlandse/westerse groep (30,4% om 20,3%) en ook het aantal jongeren dat drinkt voor het uitgaan is in de Nederlandse/westerse groep groter.

Bij de vraag 'Welke afspraak hebben je ouders/verzorgers met jou gemaakt over alcohol drinken?' geeft 31,1% van de Nederlanders/westerse allochtonen en 34,1% van de niet-

westerse allochtonen aan geen afspraak te hebben gemaakt met ouders/verzorgers. Als er naar de verschillende generaties wordt gekeken valt op dat het percentage dat geen afspraak met de ouders heeft gemaakt groter is bij de eerste generatie allochtonen (37,3% om 33,4%). Van de afspraken die worden gemaakt met ouders/verzorgers heeft 33,9% van de Nederlanders/westerse allochtonen en 21,6% van de niet-westerse allochtonen afgesproken niet te drinken tot een bepaalde leeftijd, er is dus een (groot) verschil tussen de beide groepen. Het verschil tussen de eerste en tweede generatie is ook groot namelijk 14,9% bij de eerste generatie en 23,2% bij de tweede generatie. Als er wordt gekeken naar het drinkgedrag van ouders is op te merken dat er in de Nederlandse/westerse groep door ouders vaker alcohol wordt gedronken in het bijzijn van hun kinderen.

Tabel 10: Alcohol en etniciteit

		Etnische herkomst		Niet-westerse allochtonen	
		Ned./west.	Niet-west.	1 ^{ste} Generatie	2 ^e Generatie
		N (%)	N (%)	N (%)	N (%)
Heeft ooit alcohol gedronken		** 4335 (53,0)	330 (39,3)	** 79 (49,1)	251 (37,0)
Bingedrinken in de voorgaande 4 weken	0 keer	** 5839 (69,6)	701 (79,9)	** 114 (69,1)	587 (82,2)
	1 keer	865 (10,3)	71 (8,1)	16 (9,7)	55 (7,7)
	2 keer of vaker	1690 (20,1)	107 (12,2)	35 (21,2)	72 (10,1)
Drinken voor het uitgaan	Gaat (bijna) nooit uit	** 1027 (12,2)	130 (14,8)	** 21 (12,8)	109 (15,3)
	Drinkt (bijna) nooit alcohol voor uitgaan	1488 (17,7)	104 (11,8)	22 (13,4)	82 (11,5)
	Drink wel eens alcohol voor het uitgaan	2034 (24,3)	135 (15,4)	39 (23,8)	96 (13,4)
	Niet van toepassing (jongere drinkt niet)	3838 (45,8)	509 (58,0)	82 (50,0)	427 (59,8)
Ouders drinken in bij zijn	(Bijna) iedere dag	** 1071 (12,8)	47 (5,4)	** 18 (10,9)	29 (4,1)
	Soms	5838 (69,6)	342 (39,0)	75 (45,5)	267 (37,5)
	(Bijna) nooit	1477 (17,6)	488 (55,6)	72 (43,6)	416 (58,4)
Afspraak met ouders/verzorgers over alcohol drinken	Geen afspraak	** 2612 (31,1)	295 (34,1)	* 60 (37,3)	235 (33,4)
	Mag nooit alcohol	50 (0,6)	167 (19,3)	26 (16,1)	141 (20,0)
	Niet drinken tot een bepaalde leeftijd	2828 (33,9)	187 (21,6)	24 (14,9)	163 (23,2)
	Af en toe een paar slokjes	861 (10,3)	83 (9,6)	16 (9,9)	67 (9,5)
	1 of 2 glazen per keer drinken	787 (9,4)	45 (5,2)	10 (6,2)	35 (5,0)
	Anders	1198 (14,4)	88 (10,2)	25 (15,5)	63 (8,9)
** = p<0.01; * = p<0.05					

In tabel 11 wordt duidelijk dat de groep niet-westerse allochtonen meer schulden heeft van €100,- euro of meer dan de groep Nederlanders/westerse allochtonen, dit is twee keer zoveel. Bij de groep niet-westerse allochtonen heeft met name de eerste generatie vaker €100 euro of meer aan schulden in vergelijking met de tweede generatie. Bij 9,3% van de eerste generatie is hier sprake van en bij de tweede generatie 1,7%.

Tabel 11: Schulden en etniciteit

			Etnische herkomst		Niet-westers allochtonen	
			Ned./west.	Niet-west.	1 ^{ste}	2 ^e
					Generatie	Generatie
			N (%)	N (%)	N (%)	N (%)
Schulden (euro)	Niet of tot €99,-	**	8201 (98,5)	843 (96,9)	145 (90,6)	666 (98,3)
	≥ €100 ,-		118 (1,4)	50 (3,1)	15 (9,3)	12 (1,7)
** = p<0.01;						

Uit de tabellen over etniciteit is gebleken dat er verschillen bestaan tussen de Nederlanders/westerse allochtonen en de niet-westerse allochtonen. Nederlanders/westerse allochtonen bewegen meer, maken minder gebruik van tv/computer en eten meer groente. Daarentegen eten niet-westerse allochtonen meer fruit. Bij de vragen over seksualiteit geeft de groep Nederlanders/westerse allochtonen aan vaker seksueel actief te zijn, vaker een condoom te gebruiken en beter op de hoogte te zijn van Sense. De tabellen over roken en alcohol laten dit ook zien, Nederlanders/westerse allochtonen komen vaker in aanraking met rookgedrag en alcoholgebruik. De niet-westerse allochtonen hebben meer schulden.

Tussen de eerste en tweede generatie niet-westerse allochtonen zijn er ook duidelijke verschillen te zien in de tabellen. Bij de tabel over leefstijl en etniciteit zijn de verschillen tussen de variabelen nagenoeg hetzelfde, maar dit geldt niet voor de vragen met betrekking tot seksualiteit. Hieruit blijkt dat de eerste generatie niet-westerse allochtonen eerder geslachtsgemeenschap heeft, vaker condooms gebruikt en beter bekend is met Sense. Wat roken, alcohol en schulden betreft geldt hetzelfde, de eerste generatie allochtonen roken vaker, drinken vaker alcohol en hebben meer (hoge) schulden.

4.3 Gezondheid

4.3.1 Opleidingsniveau

De ervaring van eigen gezondheid wordt door beide groepen voor het grootste gedeelte als goed/heel goed bestempeld (83,7% om 82%). In de huidige groepsindeling heeft 85,2% van de jongeren een 'normale' psychosociale gezondheid en het percentage jongeren in de nieuwe groepsindeling (vmbo-overig) komt hierbij in de buurt (84%). In de huidige groepsindeling (vmbo-overig met vmbo-t) ervaart 15,9% van de jongeren depressieve gevoelens, dit percentage is 17% bij nieuwe groepsindeling (vmbo-overig)

Tabel 12: Gezondheid en opleidingsniveau

		Huidige groepsindeling		Nieuwe groepsindeling	
		Vmbo-overig met vmbo-t	Havo/vwo	Vmbo-overig	Havo/vwo met vmbo-t
		N (%)	N (%)	N (%)	N (%)
Ervaring eigen gezondheid	Goed / heel goed	** 3182 (83,7)	4865 (88,6)	** 1846 (82)	6201 (88,1)
	Gaat wel	537 (14,1)	530 (9,7)	354 (15,7)	713 (10,1)
	Niet zo best / slecht	84 (2,2)	93 (1,7)	51 (2,3)	126 (1,8)
Psychosociale gezondheid (SDQ)	Normaal	** 3236 (85,2)	4990 (91,0)	** 1890 (84)	6336 (90,1)
	Grensgebied	378 (9,9)	366 (6,7)	246 (10,9)	498 (7,1)
	Verhoogd	185 (4,9)	129 (2,4)	114 (5,1)	200 (2,8)
Depressieve gevoelens MDI	Geen	** 3160 (84,1)	4825 (88,2)	** 1845 (83)	6140 (87,6)
	Licht	232 (6,2)	297 (5,4)	140 (6,3)	389 (5,6)
	Matig	165 (4,4)	186 (3,4)	110 (4,9)	241 (3,4)
	Ernstig	201 (5,3)	163 (3,0)	128 (5,8)	236 (3,4)
** = p<0.01					

Uit de tabel blijkt dat meer jongeren in de huidige groepsindeling (vmbo-overig met vmbo-t) een goede eigen gezondheid ervaren. Tevens blijkt dat in de huidige groepsindeling (vmbo-overig met vmbo-t) meer jongeren de psychosociale gezondheid als 'normaal' bestempelen en minder depressieve gevoelens ervaren. Tussen de huidige en nieuwe groepsindeling (vmbo-overig) zijn er verschillen maar deze zijn zeer klein.

4.3.2 Etniciteit

De groepen Nederlands/westers en niet-westers ervaren hun eigen gezondheid verschillend. Bij de categorie 'niet zo best/slecht' is zelfs sprake van een verdubbeling van het percentage in de groep van niet-westerse allochtonen. Als er wordt gekeken naar de psychosociale gezondheid kan worden opgemerkt dat van de Nederlanders/westerse allochtonen 88,8% in de categorie 'normaal' valt en dat dit percentage bij de westerse allochtonen lager is (85,7%). Bij de verschillende generaties niet-westerse allochtonen is er ook een verschil te zien bij de psychosociale gezondheid. Van de eerste generatie heeft 82,6% een normale psychosociale gezondheid en dit percentage is hoger bij de tweede generatie (86,4%). Het grootste gedeelte van beide groepen geeft aan geen depressieve gevoelens te ervaren, namelijk 87,2% van de Nederlanders/westerse allochtonen en 79,5% van de niet-westerse allochtonen.

Tabel 13: Gezondheid en etniciteit

		Etnische herkomst		Niet-westerse allochtonen	
		Ned./west.	Niet-west	1 ^{ste}	2 ^e
				Generatie	Generatie
		N (%)	N (%)	N (%)	N (%)
Eigen gezondheid	Goed / heel goed	** 7393 (87,4)	709 (79,6)	132 (79,0)	577 (79,7)
	Gaat wel	921 (10,9)	150 (16,8)	24 (14,4)	126 (17,4)
	Niet zo best / slecht	147 (1,7)	32 (3,6)	11 (6,6)	21 (2,9)
Psychosociale gezondheid (SDQ)	Normaal	* 7510 (88,8)	762 (85,7)	138 (82,6)	624 (86,4)
	Grensgebied	668 (7,9)	85 (9,6)	19 (11,4)	66 (9,1)
	Verhoogd	278 (3,3)	42 (4,7)	10 (6,0)	32 (4,4)
Depressieve gevoelens – MDI	Geen	** 7340 (87,2)	696 (79,5)	122 (75,8)	574 (80,4)
	wel (licht +matig +ernstig)	-	-	39 (24,2)	140 (19,6)
	Licht	467 (5,5)	64 (7,3)	-	-
	Matig	298 (3,5)	54 (6,2)	-	-
	Ernstig	310 (3,7)	61 (7,0)	-	-
** = p<0.01; * = p<0.05					

Bij de Nederlandse/westerse groep (in vergelijking met de niet-westerse groep) geven meer jongeren aan: de eigen gezondheid beter te ervaren, de psychosociale gezondheid als 'normaal' te beschouwen en geen depressieve gevoelens te hebben. Bij de tweede generatie (in vergelijking met de eerste generatie) geven ook meer jongeren aan: de eigen gezondheid beter te ervaren, de psychosociale gezondheid als 'normaal' te beschouwen en geen depressieve gevoelens te hebben. Er zijn zowel verschillen tussen Nederlanders/westerse allochtonen en niet-westerse allochtonen als tussen de eerste en tweede generatie niet-westerse allochtonen.

4.4 Welzijn

4.4.1 Opleidingsniveau

Op de vraag 'Vind je dat je genoeg vriend(inn)en hebt?' antwoordt 86,4% van de jongeren in de huidige groepsindeling (vmbo-overig met vmbo-t) 'ja'. Dit percentage is bijna aan de 86,5% van de jongeren in de nieuwe groepsindeling (vmbo-overig). Er zijn dus nauwelijks verschillen tussen vmbo-t en vmbo-overig op het gebied van het aantal vrienden. Wanneer er wordt gekeken naar de relatie met de ouders komt naar voren dat de jongeren in de nieuwe groepsindeling (vmbo-overig) een betere relatie met de ouders ervaart (verschil van 1,4%). De jongeren van vmbo-overig scoren beter dan de jongeren van vmbo-t. De jongeren in de nieuwe groepsindeling (vmbo-overig) geven aan minder om hulp te vragen bij de ouders (dan de jongeren in de huidige groepsindeling). Beide groepen vragen evenveel hulp bij een broer of zus (42,0%). Het percentage dat geen enkele hulp zoekt is op het vmbo-t lager (verschil van 0,4%) maar het percentage dat op vmbo-overig naar hulp zoekt bij leraar of docent is weer hoger (verschil van 1,4%).

Tabel 14: Welzijn en opleidingsniveau

		Huidige groepsindeling		Nieuwe groepsindeling	
		Vmbo-overig met vmbo-t	Havo/vwo	Vmbo-overig	Havo/vwo met vmbo-t
		N (%)	N (%)	N (%)	N (%)
Genoeg vriend(inn)en	Ja	3205 (86,4)	4741 (87,9)	1905 (86,5)	6041 (87,5)
	Gaat wel	428 (11,5)	556 (10,3)	255 (11,6)	729 (10,6)
	Nee	78 (2,1)	99 (1,9)	43 (1,9)	134 (1,9)
Relatie met ouders	Slechter dan gemiddeld	** 813 (21,9)	1013 (18,7)	** 466 (21,2)	1360 (19,6)
	Gemiddeld	1386 (37,3)	2205 (40,7)	803 (36,5)	2788 (40,2)
	Beter dan gemiddeld	1519 (40,9)	2204 (40,6)	930 (42,3)	2793 (40,2)
Hulp zoeken of informatie vragen	Ouder(s) of verzorgers	** 2919 (80,4)	4614 (86,4)	** 1729 (79,2)	5804 (85,5)
	Broer of zus	1527 (42,0)	2302 (43,1)	917 (42,0)	2912 (42,9)
	Andere familieleden	** 1067 (29,4)	1375 (25,8)	** 648 (29,7)	1794 (26,4)
	Vaste vriend(in)/ partner	** 1382 (38,1)	1803 (33,8)	** 858 (39,3)	2327 (34,3)
	Andere vriend(in)	** 1487 (40,9)	2729 (51,1)	** 819 (37,5)	3397 (50,1)
	Leraar of docent	** 643 (17,7)	700 (13,1)	** 417 (19,1)	926 (13,6)
	Leerlingbegeleider of mentor	730 (20,1)	1059 (19,8)	442 (20,2)	1347 (19,8)
	Vertrouwenspersoon op school	** 432 (11,9)	503 (9,4)	* 255 (11,7)	680 (10,0)
	Geen	** 181 (5,0)	182 (3,4)	** 118 (5,4)	245 (3,6)
** = p<0.01; * = p<0.05					

jongeren in de nieuwe groepsindeling (vmbo-overig) geven aan meer te maken te hebben (gehad) met geestelijke mishandeling, lichamelijke mishandeling en ongewenste seksuele ervaringen. Het verschil tussen de groepen is het grootst bij 'ongewenste seksuele ervaring'. Bij de nieuwe groepsindeling (vmbo-overig) geeft 11,2% van de jongeren aan hiermee in aanmerking te zijn gekomen terwijl bij de huidige groepsindeling (vmbo-overig met vmbo-t) dit percentage 9,4% is.

Tabel 15: Mishandeling/ongewenste intimiteit en opleidingsniveau

		Huidige groepsindeling			Nieuwe groepsindeling		
		Vmbo-overig met vmbo-t		Havo/vwo	Vmbo-overig		Havo/vwo met vmbo-t
		N (%)		N (%)	N (%)		N (%)
Geestelijk mishandeld	Ja	**	182 (4,8)	158 (2,9)	**	115 (5,1)	225 (3,2)
	Nee, nu niet meer		435 (11,5)	609 (11,1)		257 (11,5)	787 (11,2)
	Nee		2914 (77,2)	4453 (81,5)		1706 (76,3)	5661 (80,9)
Lichamelijk mishandeld	Ja	**	90 (2,4)	81 (1,5)	**	62 (2,8)	109 (1,6)
	Nee, nu niet meer		122 (3,2)	148 (2,7)		79 (3,5)	191 (2,7)
	Nee		3391 (90,0)	5072 (92,9)		1986 (88,9)	6477 (92,6)
Ongewenste seksuele ervaring	Ja	**	353 (9,4)	254 (4,6)	**	250 (11,2)	357 (5,1)
	Nee		3221 (85,4)	5033 (92,1)		1854 (82,9)	6400 (91,4)
** = p<0.01							

Er zijn geen grote verschillen te constateren bij het welzijn tussen de leerlingen in beide groepsindelingen. Tabel 14 laat zien dat bij beide groepen nagenoeg even grote percentages 'genoeg' vriend(inn)en ervaren, dat de jongeren in de nieuwe groepsindeling (vmbo-overig) een betere relatie met ouders ervaren en dat een groter percentage van de jongeren in de nieuwe groepsindeling (vmbo-overig) geen hulp (of informatie) zoekt bij naasten of bekenden. Van de jongeren die wel hulp zoeken geeft een groter percentage bij de huidige groepsindeling (vmbo-overig met vmbo-t) aan dit te doen bij ouders, bij de nieuwe groepsindeling (vmbo-overig) vraagt een groter percentage om hulp bij vaste vrienden/partners. Tabel 15 laat zien dat de jongeren in de nieuwe groepsindeling (vmbo-overig) vaker geestelijk mishandelend of lichamelijk mishandelend worden en dat zij vaker in aanmerking komen met een ongewenste seksuele ervaring. Er zijn wel degelijk verschillen tussen de huidige- en de nieuwe groepsindeling (vmbo-overig) maar deze zijn minimaal.

4.4.2 Etniciteit

Er zijn nauwelijks verschillen tussen Nederlanders/westerse allochtonen en niet-westerse allochtonen als het gaat over het onderwerp 'genoeg vriend(inn)en'. De verschillen tussen de eerste en tweede generatie niet-westerse allochtonen zijn groter. Van de eerste generatie ervaart 5,5% niet 'genoeg' vrienden terwijl bij de tweede generatie dit percentage lager is (1,9%). Bij de vraag over de relatie met ouders, bestempelen Nederlanders/westerse allochtonen deze vaker als 'beter dan gemiddeld'. Van de niet-westerse allochtonen geeft 24,2% aan een slechtere relatie met zijn/haar ouders te hebben dan gemiddeld, bij de Nederlandse/westerse groep is dit 19,5%. Ook is er verschil tussen de groepen bij 'hulp zoeken of informatie vragen'. Het overgrote deel vraagt om hulp, van de Nederlanders/westerse allochtonen vraagt 85% om hulp bij ouder(s) of verzorgers en van de niet-westerse allochtonen doet 73,4% dit. Het percentage jongeren dat geen hulp vraagt is bij de niet-westerse groep groter (verschil van 3%) dan bij de Nederlandse/westerse groep.

Tabel 16: Welzijn en etniciteit

		Etnische herkomst		Niet-westerse allochtonen	
		Ned./west.	Niet-west.	1 ^{ste} Generatie	2 ^e Generatie
		N (%)	N (%)	N (%)	N (%)
Genoeg vriend(inn)en	Ja	* 7241 (87,2)	753 (87,1)	** 143 (88,3)	610 (86,8)
	Gaat wel	900 (10,8)	90 (10,4)	10 (6,2)	80 (11,4)
	Nee	159 (1,9)	22 (2,5)	9 (5,5)	13 (1,9)
Relatie met ouders	Slechter dan gemiddeld	** 1630 (19,5)	207 (24,2)	40 (26,8)	167 (23,6)
	Gemiddeld	3270 (39,2)	340 (39,7)	59 (39,6)	281 (39,7)
	Beter dan gemiddeld	3441 (41,3)	310 (36,2)	50 (33,6)	260 (36,7)
Hulp zoeken of informatie vragen	Ouder(s) of verzorgers	** 6959 (85)	617 (73,4)	* 108 (66,7)	509 (75,0)
	Broer of zus	* 3464 (42,3)	393 (46,7)	69 (42,6)	324 (47,7)
	Andere familieleden	** 2176 (26,6)	282 (33,5)	** 33 (20,4)	249 (36,7)
	Vaste vriend(in)/ partner	* 2870 (35,1)	332 (39,5)	64 (39,5)	268 (39,5)
	Andere vriend(in)	** 3930 (48,0)	309 (36,7)	53 (32,7)	256 (37,7)
	Leraar of docent	1222 (14,9)	131 (15,6)	20 (12,3)	111 (16,3)
	Leerlingbegeleider of mentor	1646 (20,1)	157 (18,7)	23 (14,2)	134 (19,7)
	Vertrouwenspersoon op school	** 879 (10,7)	63 (7,5)	12 (7,4)	51 (7,5)
	Geen	** 312 (3,8)	57 (6,8)	* 18 (11,1)	39 (5,7)
** = p<0.01; * = p<0.05					

In tabel 17 is zichtbaar dat er ook verschillen bestaan tussen Nederlanders/westerse allochtonen en niet-westerse allochtonen op het gebied van mishandeling en ongewenste seksuele ervaringen. De niet-westerse allochtonen geven aan vaker geestelijk/lichamelijk mishandelend te zijn en vaker een ongewenste seksuele ervaring te hebben gehad. Er zijn ook verschillen tussen de eerste en tweede generatie niet-westerse allochtonen. De eerste generatie geeft aan vaker mishandeld te worden en vaker een ongewenste seksuele ervaring te hebben gehad.

Tabel 17: Mishandeling/ongewenste intimiteit en etniciteit

		Etnische herkomst			Niet-westerse allochtonen			
					1 ^{ste}		2 ^e	
		Ned./west.		Niet-west.	Generatie		Generatie	
			N (%)	N (%)		N (%)		N (%)
Geestelijk mishandeld	Ja	*	308 (3,7)	38 (4,3)	*	13 (7,9)	25 (3,5)	
	Nee, nu niet meer		975 (11,6)	76 (8,6)		18 (11,0)	58 (8,1)	
	Nee		6697 (79,6)	712 (81,0)		123 (75,0)	589 (82,4)	
Lichamelijk mishandeld	Ja		152 (1,8)	22 (2,5)		8 (4,8)	14 (2,0)	
	Nee, nu niet meer		245 (2,9)	26 (3,0)		6 (3,6)	20 (2,8)	
	Nee		7724 (91,8)	791 (90,0)		141 (85,5)	650 (91,0)	
Ongewenste seksuele ervaring	Ja	*	550 (6,5)	64 (7,3)	**	24 (14,5)	40 (5,6)	
	Nee		7534 (89,5)	766 (87,0)		127 (77,0)	639 (89,4)	
** = p<0.01; * = p<0.05								

Er zijn duidelijke verschillen tussen de groepen als er wordt gekeken naar welzijn. De Nederlanders/westerse allochtonen ervaren vaker 'genoeg' vrienden, geven aan een betere relatie met de ouders te helpen en zoeken vaker hulp bij ouders. De niet-westerse allochtonen zoeken vaker hulp bij een broer/zus of vaste vriend/partner. Tussen de eerste en tweede generatie zijn er ook verschillen. De eerste generatie ervaart vaker 'genoeg' vriend(innen), de tweede generatie ervaart een betere band met ouders en geeft aan vaker om hulp te vragen. De niet-westerse allochtonen geven aan vaker geestelijk/lichamelijk mishandelend te zijn en vaker een ongewenste seksuele ervaring te hebben gehad. De eerste generatie geeft aan vaker mishandeld te worden en vaker een ongewenste seksuele ervaring te hebben gehad. Er zijn dus wel verschillen tussen beide groepen. De ene keer heeft de Nederlandse/westerse groep een 'positievere' uitkomst en de andere keer de niet-westerse groep. Hetzelfde geldt voor de eerste en tweede generatie niet-westerse allochtonen.

4.5 Schoolbeleving

4.5.1 Opleidingsniveau

Op de vraag 'Hoe vind je het op school?' antwoordt bijna de helft (47,1%) van de jongeren in de huidige groepsindeling (vmbo-overig met vmbo-t) met: (hartstikke) leuk. 42,8% Van deze groep antwoordt met 'gaat wel' en het kleinste gedeelte van de groep (10,1%) geeft aan school als niet leuk/vreselijk te ervaren. De jongeren in de nieuwe groepsindeling (vmbo-overig) vinden het minder leuk op school, maar dit verschilt nauwelijks met de jongeren in de huidige groepsindeling (vmbo-overig met vmbo-t) (0,5%). Aan de jongeren is ook gevraagd of zij in de afgelopen vier weken ziek zijn geweest. Uit de tabel blijkt dat de percentages in beide groepen nagenoeg hetzelfde zijn (0,2% verschil). In de huidige groepsindeling (vmbo-overig met vmbo-t) wordt aangegeven dat 90,2% van de jongeren niet spijbelt. In de nieuwe groepsindeling (vmbo-overig) is dit percentage met 90,1% nagenoeg hetzelfde.

In de huidige groepsindeling (vmbo-overig met vmbo-t) wordt 15,1% van de jongeren gepest. Wanneer vmbo-t niet wordt meegerekend bij de groep is te zien dat het percentage toeneemt (verschil van 0,9%). Dit zou betekenen dat op vmbo-overig meer wordt gepest dan op vmbo-t, dit verschil is zeer klein. De jongeren op vmbo-overig worden niet alleen meer gepest maar zij geven ook aan zelf meer te pesten, in de huidige groepsindeling (vmbo-overig met vmbo-t) pest 20,1% van de jongeren en in de nieuwe groepsindeling (vmbo-overig) 22,3%.

Tabel 18: Schoolbeleving en opleidingsniveau

		Huidige groepsindeling		Nieuwe groepsindeling	
		Vmbo-overig met vmbo-t	Havo/vwo	Vmbo-overig	Havo/vwo met vmbo-t
		N (%)	N (%)	N (%)	N (%)
Beleving school	(Hartstikke) leuk	** 1790 (47,1)	3043 (55,4)	** 1048 (46,6)	3785 (53,8)
	Gaat wel	1627 (42,8)	2066 (37,6)	967 (43,0)	2726 (38,7)
	Niet leuk/vreselijk	383 (10,1)	380 (6,9)	233 (10,4)	530 (7,5)
Thuis door ziekte, in voorgaande 4 weken		** 1366 (37,3)	1710 (31,9)	** 824 (37,5)	2252 (32,9)
Wordt op school gepest		** 576 (15,1)	561 (10,2)	** 360 (16,0)	777 (11,0)
Pest zelf op school		766 (20,1)	771 (14,0)	502 (22,3)	1035 (14,7)
Pesten en gepest worden		170 (4,5)	180 (3,3)	110 (4,9)	240 (3,4)
Aantal lesuren gespijeld in laatste 4 weken	Niet	** 3304 (90,2)	4701 (87,6)	* 1977 (90,1)	6028 (88,2)
	1-2	216 (5,9)	421 (7,8)	127 (5,8)	510 (7,5)
	3-6	96 (2,6)	167 (3,1)	59 (2,7)	204 (3,0)
	≥ 7	49 (1,3)	76 (1,4)	31 (1,4)	94 (1,4)

** = p<0.01; * = p<0.05

Er zijn nauwelijks verschillen tussen de huidige groepsindeling (vmbo-overig met vmbo-t) en de nieuwe groepsindeling (vmbo-overig). Uit de resultaten van de huidige groepsindeling (vmbo-overig met vmbo-t) blijkt dat de jongeren in deze groep school als leuker ervaren, minder ziek zijn, minder pesten of gepest worden en minder spijbelen in vergelijking met de jongeren in de nieuwe groepsindeling (vmbo-overig). De verschillen tussen beide groepen zijn wel minimaal.

4.5.2 Etniciteit

In tabel 19 is te zien dat het percentage niet-westerse allochtonen lager is dan het percentage Nederlanders/westerse allochtonen bij het antwoord '(hartstikke) leuk' op de vraag: 'Hoe vind je het op school?'. Bij de eerste generatie niet-westerse allochtonen geeft 52,7% aan school als minder leuk te ervaren en van de tweede generatie niet-westerse allochtonen zijn dat er 51,8%. Een opvallend verschijnsel in de resultaten is het aantal jongeren dat ziek was in de afgelopen vier weken. Van de niet-westerse allochtonen was 41,1% ziek, terwijl 33,4% van de Nederlanders/westerse allochtonen dat was. Bij de eerste en tweede generatie niet-westerse allochtonen zijn er ook verschillen in het aantal zieken. Het percentage zieken is bij de eerste generatie 43,2% en bij de tweede generatie 40,5%. Terwijl het verschil bij 'ziekte' duidelijk zichtbaar is, is dat niet het geval bij 'spijbelen'. Bij de jongeren spijbelt het grootste gedeelte niet. Het percentage van de Nederlanders/westerse allochtonen (88,8%) dat spijbelt is bijna gelijk aan de niet-westerse allochtonen (87,8%).

Tabel 19: Schoolbeleving en etniciteit

		Etnische herkomst		Niet-westerse allochtonen	
		Ned. /west	Niet-west	1 ^{ste} Generatie	2 ^e Generatie
		N (%)	N (%)	N (%)	N (%)
Beleving school	(Hartstikke) leuk	* 4431 (52,4)	428 (48,0)	79 (47,3)	349 (48,2)
	Gaat wel	3351 (39,6)	371 (41,6)	69 (41,3)	302 (41,7)
	Niet leuk/vreselijk	677 (8,0)	92 (10,3)	19 (11,4)	73 (10,1)
Thuis door ziekte, in voorgaande 4 weken		** 2752 (33,4)	351 (41,1)	70 (43,2)	281 (40,5)
Wordt op school gepest		1036 (12,2)	113 (12,7)	28 (16,8)	85 (11,7)
Pest zelf op school		** 1338 (15,8)	213 (23,9)	41 (24,6)	172 (23,8)
Pesten en gepest worden		** 304 (3,6)	51 (5,7)	14 (8,4)	37 (5,1)
Aantal lesuren gespijbeld in laatste 4 weken	Niet	7314 (88,8)	747 (87,8)	* 141 (86,5)	606 (88,1)
	1-2	581 (7,1)	60 (7,1)	8 (4,9)	52 (7,6)
	3-6	239 (2,9)	24 (2,8)	5 (3,1)	19 (2,8)
	≥ 7	106 (1,3)	20 (2,4)	9 (5,5)	11 (1,6)
** = p<0.01; * = p<0.05					

Bij het onderwerp 'pesten' komen verrassende resultaten naar voren. Bij zowel de Nederlandse/westerse groep als bij niet-westerse groep geeft ongeveer hetzelfde percentage aan gepest te worden (12,2% om 12,7%). Als aan de jongeren wordt gevraagd of zij zelf pesten is er wel degelijk een verschil tussen de groepen. Van de Nederlanders/westerse allochtonen antwoordt 15,8% daarop met 'ja' en bij de niet-westerse allochtonen is dit percentage groter, namelijk 23,9%. Naast de verschillen in etniciteit zijn er ook verschillen tussen de eerste en tweede generatie niet-westerse allochtonen. De eerste generatie geeft aan meer gepest te worden (16,8% om 11,7%).

Uit de resultaten blijkt dat er relatief 'grote' verschillen bestaan tussen Nederlanders/westerse allochtonen en niet-westerse allochtonen. Nederlanders/westerse allochtonen vinden school leuker, zijn minder vaak ziek, worden minder gepest en spijbelen minder vaak. Tevens zijn er duidelijke verschillen tussen de eerste en tweede generatie niet-westerse allochtonen. Eerste generatie allochtonen geven aan school minder leuk te vinden, vaker ziek te zijn, meer te worden gepest en vaker te spijbelen in vergelijking met tweede generatie allochtonen.

5. Conclusie

5.1.1 Opleidingsniveau

Uit de gegevens van het E-MOVO onderzoek, uitgevoerd door de GGD regio Twente in 2011, blijkt dat er verschillen zijn in gezondheidsgedrag tussen de leerlingen in huidige groepsindeling (vmbo-overig met vmbo-t) en leerlingen in de nieuwe groepsindeling (vmbo-overig). Echter zijn deze verschillen zeer klein en dat betekent dat het gezondheidsgedrag van vmbo-t leerlingen nagenoeg overeenkomt met dat van vmbo-overig leerlingen. Zowel bij leefstijl, gezondheid, welzijn als bij schoolbeleving scoren de leerlingen in de huidige groepsindeling (vmbo-overig met-vmbo-t) bij de meeste variabelen 'beter'. Zij geven bijvoorbeeld aan meer te bewegen, meer groente/fruit te eten, minder te roken, minder alcohol te drinken, eigen (psychosociale) gezondheid beter te ervaren, vaker hulp te zoeken (bij ouders), het leuker te vinden op school en minder te spijbelen. Bij enkele variabelen scoren de jongeren in de nieuwe groepsindeling (vmbo-overig) beter, zij geven namelijk aan vaker gebruik te maken van een condoom (bij de laatste keer geslachtsgemeenschap), minder schulden te hebben, vaker 'genoeg' vrienden te ervaren en een betere relatie te hebben met de ouders. In tabel 20 staan het aantal gebruikte variabelen per onderdeel voor de huidige en de nieuwe groepsindeling weergegeven (aantal significante uitkomsten zijn gelijk, maar niet bij dezelfde variabelen). In de tabel wordt ook genoemd hoeveel van deze variabelen significant zijn en wat de grootste en kleinste verschillen zijn tussen uitkomsten per onderdeel. Slechts bij uitkomsten die significant zijn is gekeken naar de verschillen.

Tabel 20: Conclusie opleidingsniveau

	Aantal variabelen	Significantie (%)	Kleinste en grootste percentuele verschillen bij significante uitkomsten
Leefstijl	16	13(81,2%)	K:0,1% G:2,6%
Gezondheid	3	3 (100%)	K:0,1% G:1,7 %
Welzijn	14	11 (78,6%)	K:0,1% G:3,4%
Schoolbeleving	6	6 (100%)	K:0,1% G:2,2%

5.1.2. Etniciteit

Uit de gegevens van het E-MOVO onderzoek, uitgevoerd door de GGD regio Twente in 2011, blijkt dat er verschillen zijn tussen zowel de Nederlandse/westerse groep en niet-westerse groep als tussen de eerste en tweede generatie niet-westerse allochtonen. De verschillen qua gezondheidsgedrag tussen de groepen kunnen (behoorlijk) 'groot' (38% verschil) zijn. Het is relevant om zowel naar de herkomst van jongeren als de herkomst van de ouders te vragen in het E-MOVO onderzoek. Zowel bij gezondheid, welzijn als bij schoolbeleving scoort de Nederlandse/westerse groep bij de meeste variabelen 'beter'. Van de eerste en tweede generatie niet-westerse allochtonen scoort de tweede generatie bij de meeste variabelen 'beter'. De Nederlandse/westerse groep geeft bijvoorbeeld aan de eigen (psychosociale) gezondheid beter te ervaren en het leuker te vinden op school (in vergelijking met de niet-westerse groep). De eerste generatie niet-westerse allochtonen geeft aan minder last te hebben van depressieve gevoelens en minder gepest te worden/zelf te pesten (in vergelijking met de tweede generatie). Bij leefstijl scoren de Nederlandse/westerse groep en niet-westerse groep bijna gelijk, dit is ook het geval bij de eerste en tweede generatie niet-westerse allochtonen. De Nederlanders/niet westerse allochtonen geven bijvoorbeeld aan meer te bewegen, minder TV/computer te kijken, meer groente te eten en minder schulden te hebben terwijl de niet-westerse allochtonen aangeven meer fruit te eten, minder gemeenschap te hebben gehad, minder te roken (terwijl zij meer passief roken) en minder alcohol te drinken. Er kan worden geconcludeerd dat er wel degelijk verschillen bestaan tussen zowel de Nederlandse/westerse groep en niet-westerse groep als tussen de eerste en tweede generatie niet-westerse allochtonen en dat de verschillen (behoorlijk) 'groot' kunnen zijn. In tabel 21 staan net zoals bij tabel 20 het aantal gebruikte variabelen per onderdeel weergegeven, maar dan voor 'etnische herkomst' en 'niet-westerse allochtonen'.

Tabel 21 : Conclusie etniciteit

	Aantal variabelen	Significantie (%)		Kleinste en grootste percentuele verschillen bij significante uitkomsten	
		Etnische herkomst	Generaties	Etnische herkomst	Generaties
Leefstijl	16	10(62,5%)	10 (62,5%)	K:0,8% G: 38,0%	K:0,4% G:14,8%
Gezondheid	3	3 (100%)	0 (0%)	K:1,4% G:7,8%	-
Welzijn	14	11 (78,6%)	6 (42,9%)	K:0,1% G:11,6%	K:1,5% G:16,3%
Schoolbeleving	6	4 (75%)	1 (16,6%)	K:2,0% G:8,1%	K:0,3% G:3,9%

5.2. Aanbevelingen

Aan de hand van de resultaten van ons onderzoek willen wij aan de GGD regio Twente aanbevelen in de toekomst de huidige groepsindeling, namelijk vmbo (vmbo-overig met vmbo-t) versus havo/vwo te blijven hanteren omdat het gezondheidsgedrag van vmbo-t leerlingen nagenoeg overeenkomt met het gezondheidsgedrag van vmbo-overig leerlingen. Ook willen wij de GGD regio Twente aanbevelen in de toekomst (bij volgende E-MOVO onderzoeken) te blijven vragen naar de etnische herkomst van jongeren en hun ouders. Zowel de verschillen tussen Nederlandse jongeren/westerse allochtonen en niet westerse allochtonen als tussen eerste en tweede generatie niet-westerse allochtonen kunnen dermate groot zijn dat het relevant is om te kijken naar de groepen apart in plaats van hen samen te voegen.

Wat betreft de groepen die zijn vergeleken willen wij aanbevelen in de toekomst de vmbo-t groep apart te vergelijken met vmbo-overig en havo/vwo. De N van de vmbo-t groep is kleiner ten opzichte van de N van de havo/vwo- en vmbo-overig groep. Of te wel, het effect dat de scores van de vmbo-t groep bijdraagt aan het gemiddelde van de huidige groepsindeling (vmbo-overig met vmbo-t) is gering omdat het aantal respondenten in die groep relatief klein is ten opzichte van de gehele groep. Wanneer vmbo-t zal worden vergeleken met vmbo-overig en havo/vwo zouden de aanbevelingen anders kunnen zijn dan de aanbevelingen die zijn gedaan aan de hand van de resultaten uit ons onderzoek.

6. Discussie

Gedurende het onderzoek zijn er zaken aan het licht gekomen die invloed hebben op de validiteit van het onderzoek of vragen om verder onderzoek. Allereerst is de E-MOVO vragenlijst door de jongeren zelf ingevuld. Het kan niet worden vastgesteld of de jongeren zich volledig vrij hebben gevoeld de vragenlijst volledig naar waarheid in te vullen. Bijvoorbeeld omdat zij niet het gevoel hadden de vragenlijst anoniem te kunnen invullen, omdat andere klasgenoten konden meekijken of omdat er overleg kon plaatsvinden tussen jongeren tijdens het invullen. Ondanks specifieke instructies die de GGD geeft over de wijze waarop de E-MOVO vragenlijst dient te worden ingevuld, kunnen deze situaties niet volledig worden uitgesloten.(28) Er kan bij bepaalde vragen dan ook sprake zijn van onder- en overschatting van de uitkomsten. Van onderschatting is sprake wanneer specifiek gedrag in werkelijkheid vaker voorkomt dan blijkt uit de cijfers. Bij overschatting komt specifiek gedrag minder vaak voor dan blijkt uit de cijfers. De validiteit, overeenkomst tussen de weergegeven aantallen en het daadwerkelijk voorkomen van specifiek gedrag, kan hierdoor in het geding komen.

Het feit dat de GGD regio Twente zowel plattelandsgebieden als steden omvat zou tevens van invloed kunnen zijn op de resultaten. Verschillen tussen de leerlingen in de huidige groepsindeling (vmbo-overig met vmbo-t) en leerlingen in de nieuwe groepsindeling (vmbo-overig) zouden mogelijk groter (of kleiner) kunnen zijn als een regio slechts steden (of slechts plattelandsgebieden) bevat. Doordat in de regio Twente zowel leerlingen uit de stad en afkomstig van het platteland zijn samengevoegd zijn mogelijk verschillen tussen deze leerlingen weggevallen. Zo is bijvoorbeeld uit onderzoek gebleken dat jongeren uit de stad vaker spijbelen dan jongeren afkomstig van het platteland. Aan de andere kant drinken jongeren afkomstig van het platteland meer dan hun leeftijdsgenoten in de stad.(29) Dat de resultaten van dit onderzoek weergeven dat het verschil tussen beide groepen minimaal is wil dan ook niet zeggen dat dit geldt voor alle scholen in de regio Twente. Door in de toekomst onderscheid te maken tussen de gebieden waarin de scholen staan zou kunnen worden bekeken of de minimale verschillen die er zijn tussen opleidingsniveau op het platteland en in de stad verschillen.

Ook zijn niet alle resultaten significant, niet alle resultaten hebben een p-waarde van 0.05 of minder. Met name bij de etnische herkomst en de verschillende generaties is dit vaker het geval. Het aantal jongeren in de groep bij 'eerste generatie niet-westerse allochtoon' is zeer klein, dit zou de reden kunnen zijn dat de resultaten bij een vergelijking met deze groep vaak niet significant waren. Er is bij deze relatief 'kleine' groepen vaker sprake van toeval. De grootte van de populatie met een andere etnische herkomst in Twente is nou eenmaal niet zo groot. Dit betekent dat aan deze onderzochte variabelen geen conclusies kunnen worden verbonden.

Naar aanleiding van de kleine verschillen bij opleidingsniveau deed een huisarts, werkzaam als schoolarts bij de jeugdgezondheidszorg, een voorstel om onderscheid te maken tussen tweede en vierdeklassers. Vaak is het zo dat vmbo-t in de tweede klas nog gemengd is met havo/vwo door bijvoorbeeld een vmbo-t/havo brugklas of dat zij les krijgen in hetzelfde gebouw als de hogere niveaus. Terwijl in de vierde klas vmbo-t vaak wordt samengevoegd met vmbo-overig doordat alle vmbo-leerlingen op een aparte locatie les krijgen. Dit zou er toe kunnen leiden dat vmbo-t in de tweede klas meer overeenkomsten vertoont met havo/vwo in de tweede klas en in de vierde klas meer overeenkomsten vertoont met vmbo-overig van de vierde klas. Deze optie hebben wij in overweging genomen. We hebben van enkele variabelen tabellen gemaakt in SPSS, deze bleken geen grotere verschillen te tonen in vergelijking met de tabellen waarbij klas twee en vier samengevoegd zijn. Deze optie zou eventueel in de toekomst verder uitgewerkt kunnen worden, om te kunnen beoordelen of er variabelen zijn waarbij de verschillen in grotere mate variëren.

Bij de indeling van de tabellen over opleidingsniveau, is ervoor gekozen om aan de hand van de onderzoeksvraag vier groepen weer te geven. Om zo te laten zien hoe de huidige verdeling van de groepen er uit ziet en hoe de nieuwe groepsindeling eruit zou komen te zien. Deze indeling zorgt er wel voor dat er groepen worden vergeleken, waarin in een grote overlap zit tussen de respondenten. Een indeling waarbij vmbo-t als aparte groep zou worden vergeleken met vmbo-overig (en havo/vwo) kan hier wellicht een oplossing voor zijn. Daardoor zou inzichtelijker kunnen worden wat de verschillen zijn, tussen de leerlingen van de verschillende niveaus. Bij vervolg onderzoek zou de genoemde indeling kunnen worden gehanteerd.

Voor vervolg onderzoek zou er dieper kunnen worden ingegaan op de verschillende onderwerpen. In ons onderzoek zijn veel variabelen benoemd, maar kunnen de vier onderwerpen nog meer worden uitgediept. Er zijn nog veel variabelen die niet zijn meegenomen in het onderzoek. Het meenemen van bijvoorbeeld de thuissituatie van een kind zou een ander licht op bepaalde onderwerpen/zaken kunnen werpen.

Tevens is er voor gekozen om in het verslag slechts univariaat te toetsten. Er is slechts gekeken naar de invloed van het opleidingsniveau en de etniciteit op de variabelen. Andere determinanten zoals leeftijd en geslacht kunnen ook van invloed zijn op het gezondheidsgedrag van jongeren, deze zijn in dit onderzoek niet meegenomen. Uit eerder onderzoek is al naar voren gekomen dat leeftijd en geslacht in belangrijke mate samenhangen met gezondheidsgedrag en middelengebruik.(16)

Door bij vervolg onderzoek multivariaat te toetsen zou kunnen blijken door welke determinanten de verschillen tussen opleidingsniveaus en etnische groepen veroorzaakt zijn. Hieruit zal blijken of de determinanten leeftijd en geslacht ook invloed uitoefenen en in welke mate op het gezondheidsgedrag van jongeren in de regio Twente.

Wanneer E-MOVO weer opnieuw uitgevoerd zal worden in 2015, zal ook rekening gehouden kunnen worden met veranderingen in de sociaal-maatschappelijke omgeving. Bijvoorbeeld het veelvuldig gebruik van smartphones/tablets. Bij de vragen over tijdsbesteding van TV/computer per dag, zouden 'het aantal uren gebruik gemaakt van een smartphone of tablet' ook meegenomen kunnen worden, aangezien dit steeds meer 'computers' op zich zijn geworden.

In het E-MOVO onderzoek 2011 zijn ook vragen door deelnemers niet ingevuld, dit worden ook wel missings genoemd. Bij het E-MOVO onderzoek 2011 konden jongeren namelijk vragen overslaan zonder deze verplicht te hoeven invullen. Mocht er een vraag worden gesteld die een leerling liever niet wil beantwoorden, dan zou er daarvoor een optie kunnen worden gemaakt. Door ervoor te zorgen dat een vraag verplicht beantwoord/ingevuld dient te worden, alvorens naar de volgende vraag te kunnen gaan, zullen er geen missings meer optreden. Hierbij zal de antwoordcategorie 'ik wil deze vraag niet beantwoorden' moeten worden toegevoegd zodat de betrouwbaarheid van de beantwoording niet negatief wordt beïnvloed. 'Verplicht invullen' komt de resultaten met betrekking tot de variabelen ten goede.

Aan de hand van het voorafgaande kan worden opgemerkt dat er nog veel mogelijkheden zijn voor vervolg onderzoek. Deze zouden kunnen leiden tot een nog beter inzicht in de relevantie van het vragen naar etniciteit en de indeling van het opleidingsniveau voor de GGD Regio Twente. Ook zijn er nog mogelijkheden voor het E-MOVO onderzoek zelf om betere data te verkrijgen, waarmee de resultaten een nog beter beeld scheppen van tweede- en vierdeklas leerlingen in de Regio Twente.

7. Referenties

1. Schrijvers CTM, Schuit AJ. Middelengebruik en seksueel gedrag van jongeren met een laagopleidingsniveau. Bilthoven: RIVM, 2010.
2. GGD, Nederland. De gezondheid van jongeren vraagt om onderzoek. 2014, 28 februari [cited 2014, 23 April]. Available from: <http://www.ggd.nl/actueel/nieuws/2014/2/18/de-gezondheid-van-jongeren-vraagt-om-onderzoek/>.
3. Regio, Twente. Algemeen 2014 [cited 2014, 23 April]. Available from: <http://www.regiotwente.nl/organisatie/algemeen>.
4. Regio, Twente. Organisatie 2014 [cited 2014, 23 April]. Available from: <http://www.regiotwente.nl/organisatie/190-organisatie>.
5. GGD, Twente. Missie 2014 [cited 2014, 23 April]. Available from: <http://www.ggdtwente.nl/over-de-ggd/onze-organisatie/79-missie>.
6. GGD, Twente. E-MOVO 2011: gezondheid, welzijn en leefstijl van jongeren in Twente: GGD Twente; 2014. Available from: <http://www.ggd.nl/actueel/nieuws/2014/2/18/de-gezondheid-van-jongeren-vraagt-om-onderzoek/>.
7. Boeker S. E-MOVO school en gezondheidsbeleid 2007. Available from: <http://www.ggd Kennisnet.nl/thema/academische-werkplaatsen/publicaties/publicatie/248-e-movo-en-schoolgezondheidsbeleid>.
8. Smit C, Cerneus M, Olthof-Pal J, Leibbrand K, Jocker A. E-MOVO 2011/2012 Gezondheid, welzijn en leefstijl van jongeren in gemeente Enschede. 2012.
9. GGD, Twente. Tabellenboek 2014.
10. De Nooijer J, De Vries NK. Monitoring health risk behavior of Dutch adolescents and the development of health promoting policies and activities: the E-MOVO project. Health Promotion International. 2006;22 (1):5-10.
11. Centraal, Bureau, Statistiek. Westerse allochtoon 2014 [cited 2014 3 juni]. Available from: <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/methoden/begrippen/default.htm?conceptid=1057>.
12. Hamberg-van Reenen HH, Meijer SA, Van Gils PF, Savelkoul M. Gezond opgroeien. RIVM, 2014.
13. Ewalds D, Van der Mooren F. Een op de vijf jongeren heeft ongezonde leefstijl 2011; 1e kwartaal 2011.
14. Derijck C. Samen werken aan een gezonde leefstijl van jongeren: GGD Nederland; 2012 [cited 2014 18 Juni]. Available from: <http://www.ggd.nl/actueel/nieuws/2012/12/17/samen-werken-aan-een-gezonde-leefstijl-van-jongere/>.

15. NCJ. Middelengebruik en verslaving: Cijfers: Nederlands Centrum Jeugdgezondheid; 2011 [cited 2014 6 Oktober]. Available from: <https://http://www.ncj.nl/programmalijs-kennis/themas/knooppunt/artikel/?artid=31&dossier=35>.
16. Van Dorsselaer S, De Looze M, Vermeulen-Smit E, De Roos S, Verdurmen J, Ter Bogt T, et al. HBSC 2009 Gezondheid en welzijn van jongeren in Nederland. Utrecht: Trimbos-instituut, 2010.
17. Van der Sman J. Wat is gezondheid eigenlijk? Elsevier. 2013;69(31):58-9.
18. RIVM. Jeugd is gezond, maar leefstijl punt van aandacht 2014 [cited 2014, 11 Juni]. Available from: http://rivm.nl/Documenten_en_publicaties/Algemeen_Actueel/Nieuwsberichten/2014/jeugd_is_gezond_maar_leefstijl_punt_van_aandacht.
19. GGD, Gelre-IJssel. Depressie bij jongeren in de regio Gelre-IJssel. 2009.
20. Prins M. De deugd van tegenwoordig. Radboud Universiteit Nijmegen, 2008.
21. Veron. Invloeden op gedrag 2007 [cited 2014, 12 Juni]. Available from: <http://mens-en-samenleving.infonu.nl/psychologie/4383-invloeden-op-gedrag.html>.
22. Van Dorsselaer S, Zeijl E, Van den Eeckhout S, Ter Bogt T, Vollegbergh W. HBSC 2005 Gezondheid en welzijn van jongeren in Nederland. Trimbos-instituut, 2007.
23. Veenstra R, Lindenberg S, Oldewinkel AJ, De Winter AF, Verhulst FC, Ormel J. Pesten. Kind en adolescent. 2005;26(3):133-40.
24. Cheung KL. Non-response bias in health & well-being studies due to sampling. Universiteit Twente, 16 Augustus 2013.
25. Bouter L, Dongen CJM, Zielhuis GA. Epidemiologisch onderzoek: Bohn Stafleu van Loghum; Juni 2010. 318 p.
26. Twisk JWR. Inleiding in de toegepaste biostatistiek: Reed Business; februari 2010. 335 p.
27. Sense: voor al je vragen over seks 2014 [cited 2014 27 Juni]. Available from: <http://www.sense.info/wat-is-sense/>.
28. GGD. Mentor/leerkracht instructie E-MOVO SCHOOLKRACHT 2014. Available from: http://www.ggdru.nl/schoolkracht/vo_roc/instructie-mentor-afname-emovo-2013-2014-klas-2.pdf.
29. Steenbekkers A, Simons C, Veldheer V. Thuis op het platteland. Sociaal en Cultureel Planbureau, Januari 2006.

8. Bijlages

8.1 Bijlage 1

Variabele	Bestaand/ nieuw	Reden keuze
MMSOL103	Bestaand	De variabele geeft weer welke opleiding de jongeren uit de populatie volgen. Bij deze variabele wordt onderscheid gemaakt tussen vmbo en havo/vwo. Deze 'huidige groepsindeling' wordt in het onderzoek vergeleken met de 'nieuwe groepsindeling'
MMSOL102_NIEUW	Nieuw	De variabele geeft weer welke opleiding de jongeren uit de populatie volgen. Bij deze variabele wordt onderscheid gemaakt tussen vmbo-overig en vmbo-t/havo/vwo. Deze 'nieuwe groepsindeling' wordt in het onderzoek vergeleken met de 'huidige groepsindeling'. MMSOL102_NIEUW is tot stand gekomen door in MMSOL102 groepen samen te voegen.
BBETK4S3_Nieuw	Nieuw	De variabele geeft weer wat de etnische herkomst is van de jongeren uit de populatie. BBETK4S3 maakt onderscheid tussen Nederlanders, Westerse allochtonen en niet-Westerse allochtonen. BBETK4S3_Nieuw heeft Nederlanders en Westerse allochtonen samengevoegd omdat zij veel overeenkomsten vertonen. Door het gebruik van deze variabele kan goed het verschil worden gezien tussen Ned/west versus niet-west
Gen_nietwest	Nieuw	De variabele geeft weer of de niet-Westerse allochtonen uit de populatie tot de eerste generatie of de tweede generatie behoren. BBETK4S2 geeft van alle allochtonen weer tot welke generatie zij toebehooren. Gen_nietwest is tot stand gekomen door BBETK4S2 uit te zetten tegen BBETK4S3. In het onderzoek wordt slechts gefocust op de verschillende generaties van niet-westerse allochtonen.
Populatie		
BBLFK301	Bestaand	De variabele geeft weer wat de leeftijden zijn van de jongeren uit de populatie. Deze variabele is gebruikt om de lezer een duidelijke weergave te geven van de populatie.
BBGSK401	Bestaand	De variabele geeft weer wat het geslacht is van de jongeren uit de populatie. Deze variabele is gebruikt om de lezer een duidelijke weergave te geven van de populatie

Bij onderstaande variabelen zal er worden gekeken naar mogelijke verschillen tussen de huidige groepsindeling en de nieuwe groepsindeling bij opleidingsniveau, tussen Nederlanders/westerse allochtonen en niet-westerse allochtonen en tussen eerste generatie niet-westerse allochtonen en tweede generatie niet-westerse allochtonen.

Leefstijl

LBLBK3S2_NIEUW	Nieuw (aanpassing, zie bijlage 2)	De variabele geeft weer hoeveel uur per week de jongeren uit de populatie bewegen. Deze variabele is gebruikt omdat het aantal uur bewegen iets zegt over de leefstijl van jongeren. (LBLK3S3, LBLK3S 4, LBLK3S5, LBLK304 en LFLBKLA102 zijn niet gekozen omdat zij mindere mate iets zeggen over het bewegen van jongeren)
LBLBK3S6	Bestaand	De variabele geeft weer hoeveel uur per week de jongeren uit de populatie tv kijken of achter de computer zitten. Deze variabele zegt iets over de leefstijl van jongeren.
LBVOK302_NIEUW	Nieuw (aanpassing, zie bijlage 2)	De variabele geeft weer hoeveel dagen per week de jongeren uit de populatie fruit eten. Deze variabele is gebruikt omdat de hoeveelheid fruit die jongeren eten iets zegt over de leefstijl van jongeren. (LBVOK3S 2 en LBVOK3S 4 zijn niet gekozen omdat zij in mindere mate iets zeggen over het eten van fruit).
LBVOK304_NIEUW	Nieuw (aanpassing, zie bijlage 2)	De variabele geeft weer hoeveel dagen per week de jongeren uit de populatie groente eten. Deze variabele is gebruikt omdat de hoeveelheid groente die jongeren eten iets zegt over de leefstijl van jongeren. (LBVOK3S3 en LBVOK3S5 zijn niet gekozen omdat zij in mindere mate iets zeggen over het eten van groente).
LBSKK3S2	Bestaand	De variabele geeft weer hoeveel jongeren geslachtsgemeenschap hebben gehad. Deze variabele is gebruikt omdat het hebben van geslachtsgemeenschap iets zegt over de leefstijl van jongeren. Bij deze variabele is gekozen om alleen de groep weer te geven die 'ja' heeft geantwoord, (dit maakt het overzichtelijker).
LBSKK3S4	Bestaand	De variabele geeft weer hoeveel jongeren een condoom hebben gebruikt tijdens de laatste geslachtsgemeenschap. Deze variabele zegt iets over veilig vrijen en dus ook de leefstijl (keuzes maken in het leven). (LBSKK3S3 is niet gekozen omdat deze in mindere mate iets zegt over condoom gebruik). Bij deze variabele is gekozen om alleen de groep weer te geven die 'ja' heeft geantwoord, (dit maakt het overzichtelijker).

LFSKKL303	Bestaand	De variabele geeft weer hoeveel jongeren hebben gehoord van het Sense spreekuur. Deze variabele heeft niets met leefstijl te maken. Omdat de GGD het belangrijk vindt dat deze variabele wordt meegenomen is er gekozen om deze te plaatsen onder 'leefstijl'. Sense heeft namelijk betrekking op seksualiteit. Bij deze variabele is gekozen om alleen de groep weer te geven die 'ja' heeft geantwoord, (dit maakt het overzichtelijker).
LFSKKL304	Bestaand	De variabele geeft weer hoeveel jongeren de Sense website kennen. Deze variabele heeft niets met leefstijl te maken. Omdat de GGD het belangrijk vindt dat deze variabele wordt meegenomen is er gekozen om deze te plaatsen onder 'leefstijl'. Sense heeft namelijk betrekking op seksualiteit. Bij deze variabele is gekozen om alleen de groep weer te geven die 'ja' heeft geantwoord, (dit maakt het overzichtelijker).
RookNu	Bestaand	De variabele geeft weer hoeveel jongeren uit de populatie roken. (De variabelen, die weergeven op welke plek wordt gerookt, zijn niet meegenomen omdat zij in mindere mate iets zeggen over de leefstijl van jongeren).
PassiefRo	Bestaand	De variabele geeft weer hoeveel jongeren passief roken. De leefstijl van jongeren kan worden beïnvloed door de omgeving. Wanneer er in de omgeving zal worden gerookt zal dit kunnen betekenen dat leerlingen ook eerder gaan roken. Deze variabele geeft dus een goede weergave van de leefstijl (en de invloed daarop). Bij deze variabele is gekozen om alleen de groep weer te geven die 'ja' heeft geantwoord, (dit maakt het overzichtelijker).
LBAGKA310	Bestaand	De variabele geeft weer hoeveel jongeren ooit alcohol hebben gedronken. Deze variabele is gebruikt omdat alcohol drinken betrekking heeft op de leefstijl van jongeren.
LBAGKA307	Bestaand	De variabele geeft weer hoeveel jongeren in de afgelopen vier weken aan binge-drinken hebben gedaan. Deze variabele is gebruikt omdat binge-drinken betrekking heeft op de leefstijl van jongeren.
LFAGKL120	Bestaand	De variabele geeft weer hoeveel jongeren indrinken (voor het uitgaan). Deze variabele is gebruikt omdat indrinken betrekking heeft op de leefstijl van jongeren. (variabelen, die weergeven op welke plek wordt ingedronken, zijn niet meegenomen in de analyse omdat zij in mindere mate iets zeggen over de leefstijl van jongeren).

LLAOK301	Bestaand	De variabele geeft weer of de ouders (van de jongeren) in het bijzijn van hun kinderen drinken. De leefstijl van jongeren kan worden beïnvloed door de omgeving. Wanneer er in de omgeving alcohol zal worden gedronken zal dit kunnen betekenen dat jongeren ook eerder alcohol gaan drinken. Deze variabele geeft dus een goede weergave van de leefstijl (en de invloed daarop).
LLAOK302	Bestaand	De variabele geeft weer welke afspraken ouders met de jongeren hebben gemaakt over alcohol. Deze variabele geeft weer hoe ouders denken over het alcohol drinken van hun kinderen. De afspraak met de ouders kan invloed hebben op het nuttigen van alcohol en dus ook de leefstijl.
MMSG101X_NIEUW	Nieuw (aanpassing, zie bijlage 2)	De variabele geeft de hoogte van de schulden van de jongeren weer. Deze variabele is gebruikt omdat het hebben van schulden betrekking heeft op de leefstijl van jongeren. (De variabelen die weergeven waar de leerlingen schulden hebben zijn niet meegenomen in de analyse omdat zij in mindere mate iets zeggen over de leefstijl van jongeren).
Gezondheid		
EBEGL3	Bestaand	De variabele geeft weer hoe de jongeren uit de populatie hun eigen gezondheid ervaren.
GGPGK3S8	Bestaand	De variabele geeft de psychosociale gezondheid van de leerlingen uit de populatie weer aan de hand van de SDQ (Strengths and Difficulties Questionnaire). Deze variabele is gebruikt omdat de SDQ een korte screeningslijst is die psychische problematiek bij onder andere jongeren meet.
GGDPS101	Bestaand	De variabele geeft weer of de jongeren uit de populatie last hebben van depressieve gevoelens en in welke mate. Deze variabele is gebruikt omdat depressieve gevoelens iets zeggen over de (geestelijke) gezondheid van jongeren.
Welzijn		
SFSKK307	Bestaand	De variabele geeft weer of de jongeren uit de populatie genoeg vriend(innen)en heeft (gevoelsmatig). Deze variabele geeft gedeeltelijk de sociale contacten weer van de jongeren en deze hebben invloed op het welzijn.
SBROK3S1	Bestaand	De variabele geeft de relatie met de ouders weer van de jongeren uit de populatie. Deze variabele is gebruikt omdat de verhouding tussen

		jongeren en ouders van invloed is op het welzijn.
GGPRL101 GGPRL102 GGPRL103 GGPRL104 GGPRL105 GGPRL106 GGPRL107 GGPRL108 GGPRL120	Bestaand (aanpassing, zie bijlage 2)	De variabele geeft weer waar de jongeren uit de populatie hulp zoeken of informatie vragen. Er is gekozen voor familie/vrienden en de hulpvraag op school vanwege grote interesse in deze groepen van de GGD. Bovendien vragen jongeren in de meeste gevallen hulp bij deze groepen.
MBKMZ301	Bestaand	De variabele geeft weer of er sprake is of is geweest van geestelijke mishandeling bij de jongeren uit de populatie. Het welzijn van jongeren kan afhankelijk zijn van mishandeling.
MBKMZ303	Bestaand	De variabele geeft weer of er sprake is of geweest van lichamelijk mishandeling bij de jongeren uit de populatie. Het welzijn van jongeren kan afhankelijk zijn van mishandeling.
MBKMZ305	Bestaand	De variabele geeft weer of de jongeren uit de populatie een ongewenste seksuele ervaring hebben gehad.
Schoolbeleving		
SBOSK3S4	Bestaand	De variabele geeft de beleving van school voor de jongeren uit de populatie weer. Aan de hand van deze variabele kan worden gekeken of jongeren het naar hun zin hebben op school.
SBOSK3S1	Bestaand	De variabele geeft weer of de jongeren uit de populatie ziek thuis hebben gezeten in de voorgaande 4 weken. Deze variabele is gebruikt omdat ziek zijn beïnvloed kan worden door de schoolbeleving van de jongeren. Bij deze variabele is gekozen om alleen de groep weer te geven die 'ja' heeft geantwoord, (dit maakt het overzichtelijker).
SBRLK301	Bestaand	De variabele geeft weer of de jongeren uit de populatie worden gepest op school. Om de tabel overzichtelijker te maken is bij deze variabele 'nee' weggelaten. Deze variabele is gekozen omdat gepest worden van invloed is op de schoolbeleving.
SBRLK316	Bestaand	De variabele geeft weer de jongeren uit de populatie pesten op school. Bij deze variabele is de 'nee' categorie weggelaten, voor een duidelijkere weergave.

SBRLK3S3	Bestaand	De variabele geeft weer of de jongeren uit de populatie zowel pesten als gepest worden op school. Bij deze variabele is alleen de 'ja' categorie meegenomen, aangezien alleen deze relevant is.
SBOSK3S3	Bestaand	De variabele geeft weer of de jongeren uit de populatie gespijgeld hebben de voorgaande 4 weken, ingedeeld in 4 categorieën. Deze variabele is uitgekozen omdat spijbelgedrag ten grondslag kan liggen aan (een negatieve) schoolbeleving.

8.2 Bijlage 2

In overleg met een huisarts, werkzaam als schoolarts bij de GGD, zijn de volgende veranderingen in de variabelen tot stand gekomen.

Variabele	Aanpassing	Reden
LBLBK3S2	De huidige indeling van de uitkomsten is: <3 uur/ 3-5 uur / 5-7 uur/ >7 uur De nieuwe indeling van de uitkomsten is: <3 uur / 3-7 uur / >7 uur	Deze variabele is aangepast omdat jongeren gemiddeld gezien met schoolgym en het naar school/huis toe fietsen al aan drie uur bewegen komen. Door de nieuwe indeling wordt er dus duidelijk onderscheid gemaakt tussen jongeren die nog wel extra sporten en degene die dat niet doen.
LBVOK302	De huidige indeling van de uitkomsten is: (bijna) nooit / 1 dag / 2 dagen / 3 dagen / 4 dagen / 5 dagen / 6 dagen / elke dag De nieuwe indeling van de uitkomsten is: (bijna) nooit / 1-3 dagen / ≥4 dagen	De kans is groter dat jongeren nooit fruit eten, omdat het over het algemeen geen deel uit maakt van vaste maaltijden zoals groente dat wel doet. Daarnaast kan ook 1-3 dagen worden gerekend als te weinig fruit eten en vanaf 4 dagen is er sprake van 'genoeg' fruit eten.
LBVOK304	De huidige indeling van de uitkomsten is: (bijna) nooit / 1 dag / 2 dagen / 3 dagen / 4 dagen / 5 dagen / 6 dagen / elke dag De nieuwe indeling van de uitkomsten is: 0-3 dagen / ≥4 dagen	De meeste jongeren eten groente. 0-3 Dagen groente eten wordt gezien als te weinig (ongezond) en 4 dagen of meer als genoeg (gezond). De kans dat jongeren geen enkele dag groente eten is nihil.
MMSG101	De huidige indeling van de uitkomsten is: Geen / minder dan €25,- / tussen €25,- en €99,- / tussen €100,- en €249,- / tussen €250,- en €499,- / ≥ €500,- De nieuwe indeling van de uitkomsten is: Geen of minder dan €100,- / ≥ €100,-	Schulden tot €100,- worden door jongeren sneller gemaakt, hierbij moet men denken aan oorzaken als te hoge telefoonkosten of ouders die geld voorschieten. Schulden boven de €100,- kunnen worden bestempeld als extreem.

GGPRL101	Deze variabelen zijn samengevoegd tot 1 variabele.	Er zijn meerdere variabelen die weergaven bij wie jongeren om hulp vragen. Er is gekozen om de belangrijkste variabelen samen te voegen (familie/vrienden en schoolcontacten).
GGPRL102		
GGPRL103		
GGPRL104		
GGPRL105		
GGPRL106		
GGPRL107		
GGPRL108		
GGPRL120		